

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
ŠIAULIŲ AKADEMIJA**

**MUZIKOS PEDAGOGIKOS MAGISTRO
STUDIJŲ PROGRAMA**

Skaistė Jurkšaitytė

Magistro studijų baigiamasis darbas

**Muzikinių veiklų ir metodų įtaka 1–2 klasių mokinių socializacijos procesui
bendrojo ugdymo mokyklose**

Darbo vadovas (-ė): prof. dr. Diana Strakšienė

Šiauliai, 2026

PATVIRTINTA
Vilniaus universiteto studijų
prorektorius
2026 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr.
R-393

(Tipinė baigiamąjį rašto darbą teikiančio studijuojančiojo parengto rašto darbo
savarankiškumo patvirtinimo garantijos forma)

**BAIGIAMĄJĮ RAŠTO
DARBĄ TEIKIANČIO
STUDIJUOJANČIOJO
PARENGTO RAŠTO DARBO
SAVARANKIŠKUMO
PATVIRTINIMO GARANTIJA**

Vardas, pavardė: Skaistė Jurkšaitytė

Padalins: Šiaulių akademija

Studijų programa: Muzikos
pedagogika, II pakopa, 6211MX029

Darbo pavadinimas: Muzikinių veiklų
ir metodų įtaka 1–2 klasių mokinių
socializacijos procesui bendrojo ugdymo
mokyklose

Darbo tipas: Baigiamasis darbas

**WARRANTY OF VILNIUS
UNIVERSITY STUDENT
THESIS PREPARED BY A
STUDYING PERSON
SUBMITTING THEIR FINAL
THESIS**

Name, surname: Skaistė Jurkšaitytė

Unit: Šiauliai Academy

Study programme: Music Pedagogy,
II-nd cycle, 6211MX029 **Thesis title:** The
Influence of Musical Activities and Methods
on the Socialization Process of 1st–2nd Grade
Students in General Education Schools **Thesis
type:** Final Thesis

Teikdamas šį baigiamąjį rašto darbą
patvirtinu, kad mano baigiamasis rašto darbas
yra parengtas savarankiškai, sąžiningai,
laikantis Vilniaus universiteto akademinės
etikos kodekse įtvirtinto *akademinio
sąžiningumo* principo bei vadovaujantis kitų
Vilniaus universiteto teisės aktų reikalavimais.

By submitting this final thesis, I hereby
confirm that my final thesis was prepared
independently, fairly, in accordance with the
principle of *academic integrity* established in
the Code of Academic Ethics of Vilnius
University, and in accordance with other
requirements of the Vilnius University legal
acts.

Aš, Skaistė Jurkšaitytė, patvirtinu:

I, Skaistė Jurkšaitytė, confirm:

Embargo laikotarpis

Embargo period

Prašau nustatyti šiam baigiamajam darbui toliau nurodytos trukmės embargo laikotarpį:

I am requesting to establish an embargo for this final thesis for the period indicated below:

_____ mėnesių (embargo laikotarpis negali viršyti 36 mėn.)
months (an embargo period shall not exceed 36 months)

__X__ embargo laikotarpis nereikalingas
an embargo period is not required

Embargo laikotarpio nustatymo priežastis

Reason for establishing an embargo period

VILNIAUS UNIVERSITETO ŠIAULIŲ AKADEMIJOS DIRBTINIO INTELEKTO ĮRANKIŲ NAUDOJIMO RAŠTO DARBUOSE DEKLARACIJA

Vardas, pavardė: Skaistė Jurkšaitytė

Studijų programa, kursas: Muzikos pedagogika, magistro studijos, 2 kursas

Rašto darbo pavadinimas: Muzikinių veiklų ir metodų įtaka 1–2 klasių mokinių socializacijos procesui bendrojo ugdymo mokyklose

Rašto darbo tipas (pvz., referatas, kursinis darbas, baigiamasis darbas): Baigiamasis darbas

Modulio / dalyko pavadinimas (išskyrus baigiamojo darbo atveju):

Deklaracijos pateikimo data: 2026-05-27

Patvirtinu, kad vertinimui pateiktas savarankiškai atliktas rašto darbas yra parengtas laikantis Vilniaus universiteto Akademinės etikos kodekso¹, Vilniaus universiteto studijuojančiųjų rašto darbų rengimo, gynimo ir kaupimo nuostatai², Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos rašto darbų rengimo ir gynimo tvarkos³ ir Dirbtinio intelekto naudojimo Vilniaus universitete gairių⁴.

Pažymiu, kad rašto darbo rengimui buvo naudojami / nebuvo naudojami (pabraukti tinkamą variantą) generatyvinio dirbtinio intelekto (toliau - DI) įrankiai.

Tuo atveju, jei darbo rengimui buvo pasitelkti DI įrankiai, pateikiu tikslią ir išsamią informaciją apie jų naudojimo tikslus ir apimtį:

1. DI įrankiai:

- Naudoti įrankiai (pvz.: Connected Papers, Midjourney, GitHub Copilot ar kiti, įrašyti): ChatGPT 5.2
- Naudojimo tikslas (duomenų rinkimas, redagavimas, vertimas, priedų generavimas ar kitas, įrašyti): Santraukos vertimas į anglų kalbą, literatūros paieška, literatūros šaltinių apibendrinimas ir teiginių kategorizavimas, išvadų organizavimas

2. Esminiai DI panaudojimo atvejai:

„Summary“ ir „Išvados“

3. Savarankiškumas ir autorystė:

· Patvirtinu, kad esu atsakingas(-a) už rašto darbo savarankiškumą ir autorystę: visos DI sugeneruotos rašto darbo dalys mano atidžiai patikrintos, patikslintos, pataisytos ir pažymėtos literatūros nuorodose. Darbas parengtas užtikrinant jame pateikiamų DI įrankiais sugeneruotų teksto dalių ir (ar) priedų tikslumą, patikimumą ir korektiškumą;

· Patvirtinu, kad DI įrankiai nenaudoti darbe pateikiamų duomenų, informacijos, autorių minčių klastojimui, iškraipymui ar kitokio pobūdžio klaidinančiam pateikimui.

4. Akademinė etika:

- Patvirtinu, kad pateikta informacija apie DI įrankių naudojimą yra tiksli ir išsami;
- Patvirtinu, kad DI įrankiai naudoti savarankiško duomenų rinkimo, tyrimo, analizės, teksto ar priedų (pabraukti tinkamą; jei reikia, įrašyti papildomą informaciją (vertimui į anglų kalbą ir išvadų organizavimui) (pa)pildymui, o ne kaip savarankiško darbo pakaitalas;
- Suprantu, kad nenurodytas DI įrankių naudojimas gali būti laikomas draudimo plagijuoti pažeidimu, kuris numatytas Vilniaus universiteto Akademinės etikos kodekse.

Jurkšaitytė S. Muzikinių veiklų ir metodų įtaka 1–2 klasių mokinių socializacijos procesui bendrojo ugdymo mokyklose: muzikos pedagogikos magistro darbas / vadovė prof. dr. D. Strakšienė; Vilniaus universitetas, Šiaulių akademija. – Šiauliai, 2026. 51 p.

SANTRAUKA

Šiame darbe aptariama muzikinio ugdymo nauda vaikų socializacijai. Tyrimo problema – trūksta tyrimų, nurodančių konkrečių muzikinio ugdymo metodų ir veiklų poveikį 1–2 klasių mokinių socialinei integracijai ir bendruomeniškumo vystymuisi. Baigiamojo darbo objektas – muzikinės veiklos ir metodai 1–2 klasių mokinių socializacijos procesui bendrojo ugdymo mokyklose. Darbo tikslas – ištirti muzikinių veiklų ir metodų įtaką 1–2 klasių mokinių socializacijos procesui bendrojo ugdymo mokyklose. Tyrimui iškelti uždaviniai: išanalizuoti muzikinio ugdymo ir socializacijos teorinius pagrindus; apžvelgti 1–2 klasių vaikų psychosocialinę ir kognityvinę raidą; išsiaiškinti veiksnius, lemiančius socializaciją 1–2 klasėse; išnagrinėti skirtingus muzikos mokymo praktinius metodus ir veiklas; empiriškai ištirti mokytojų požiūrį į pradinį klasių mokinių socializacijos ypatumus muzikinio ugdymo kontekste. Atlikus psychosocialinės, pedagoginės, metodinės literatūros šaltinių bei švietimo dokumentų analizę ir empirinį (kokybinį) tyrimą, gautos šios išvados: vaikas, augdamas bet kokioje aplinkoje, yra stipriai jos paveikiamas – atitinkamai vystosi psychosocialinė ir kognityvinė raida, identitetas, sąveika su aplinkiniais žmonėmis, perimamos atitinkamos elgesio manieros – vyksta socializacijos procesas. Muzikos ugdyme muzikinė raiška, judesys, ritmavimas, klausymas, imitavimas, dainavimas, žaidimas, įtraukia į veiklą, suteikia teigiamų emocijų, lietuvių liaudies muzika skatina pilietiškumą, popamokinė veikla ugdo socialinius įgūdžius. Tyrimo duomenys atskleidė, kad pirmoje klasėje vaiko adaptaciją lengvina pertraukos, judesio integracija, žaidimai ir kūrybinės užduotys. Pastebėta, kad mergaitės aktyviau įsitraukia į meninę veiklą, o berniukai labiau linkę į aktyvias veiklas. Drovesniems vaikams svarbi emociškai saugi aplinka ir mokytojo paskatinimas. Euritmijos, žaidimo formato ir kūrybinių užduočių metodai skatina geresnę socialinę sąveiką ir įsitraukimą pamokoje. Pedagogams laikantis rekomenduojamų muzikinio ugdymo gairių, demonstruodami nuoširdų įdirbiu ir entuziazmą, vaikai socializuojasi tinkamai, ugdomas emocinis ryšys su muzika, dvasingumas, socialinė nuovoka bei vystomas muzikalumas ir bendruomeniškumas.

Esminiai žodžiai: 1–2 klasių mokiniai, socializacija, muzikinės veiklos ir metodai.

Jurkšaitytė S. The Influence of Musical Activities and Methods on the Socialization Process of 1st–2nd Grade Students in General Education Schools: Master's thesis in Music Pedagogy / Research Advisor Prof. Dr. D. Strakšienė; Vilnius University Šiauliai Academy. – Šiauliai, 2023. 51 p.

SUMMARY

This thesis discusses the benefits of music education for children's socialization. The research problem is the lack of studies identifying the impact of music education methods and activities on the social integration and sense of community among 1st–2nd grade pupils. The object of the study is musical activities and methods in the socialization process of 1st–2nd grade pupils in general education schools. The aim of the study is to investigate the influence of musical activities and methods on the socialization process of 1st–2nd grade pupils in general education schools. The objectives of the research are: to analyze the theoretical foundations of music education and socialization; to review the psychosocial and cognitive development of 1st–2nd grade children; to identify factors influencing socialization in primary school; to examine different practical music teaching methods and activities; and to empirically investigate teachers' attitudes toward the characteristics of pupils' socialization in the context of music education. After analyzing psychosocial, pedagogical, methodological literature sources, educational documents, and conducting an empirical qualitative study, the following conclusions were drawn: a child growing up in any environment is strongly influenced by it – psychosocial and cognitive development, identity, interaction with others, and behavioral patterns develop through socialization. In music education, musical expression, movement, rhythm activities, listening, imitation, singing, and games engage children and provide positive emotions, while Lithuanian folk music promotes citizenship and extracurricular activities develop social skills. The research data revealed that breaks, movement integration, games, and creative tasks help first-grade children adapt more easily to school. It was observed that girls participate more actively in artistic activities, while boys are more inclined toward active tasks. Emotionally safe environments and teacher encouragement are especially important for shy children. Eurythmy, game-based learning, and creative task methods encourage better social interaction and engagement. By following recommended music education guidelines and demonstrating sincere dedication and enthusiasm, teachers help children socialize successfully, strengthen their emotional connection with music, spirituality, social awareness, musicality, and sense of community.

Keywords: 1st–2nd grade pupils, socialization, musical activities and methods.

TURINYS

ĮVADAS	1
1. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ SOCIALIZACIJOS PROCESŲ TEORINIAI ASPEKTAI MUZIKINIO UGDYMO KONTEKSTE	5
1.1. Muzikinio ugdymo reikšmė ir tikslai pradinėse klasėse	5
1.2. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų psichosocialinė ir kognityvinė raida	7
1.3. 1–2 klasių mokinių socializacija bendrojo ugdymo mokykloje	11
1.3.1. Socializacijos samprata	11
1.3.2. Išoriniai ir vidiniai veiksniai, lemiantys vaikų socializaciją 1–2 klasėse	12
1.4. Muzikinio ugdymo metodų taikymo galimybės 1–2 klasėse	17
1.4.1. Muzikinio ugdymo metodų ir veiklų apžvalga	17
1.4.2. Muzikinio ugdymo veiklų ir metodų reikšmė mokinių psichosocialinei ir kognityvinei raidai	19
2. TYRIMO METODOLOGIJA	23
3. MUZIKOS PEDAGOGŲ POŽIŪRIO Į MUZIKINIO UGDYMO METODŲ ĮTAKĄ 1–2 KLASIŲ MOKINIŲ SOCIALIZACIJAI EMPIRINIS TYRIMAS	25
3.1. Tyrimo dalyvių demografiniai duomenys	25
3.2. Tyrimo rezultatų analizė	26
DISKUSIJA	42
IŠVADOS	44
LITERATŪRA	46
PRIEDAI	51

IVADAS

Temos aktualumas ir mokslinis ištirtumas. Muzikiniai užsiėmimai 1–2 klasėse yra prasmingi ne tik meniniam ugdymui, bet ir dvasiniam, emociniam bei sociokultūriniam mokinių vystymuisi. Muzika, kaip vienas iš universaliausių žmonijos kultūros elementų, nuo ankstyvos vaikystės padeda ugdyti gebėjimus bendradarbiauti, užmegzti tarpusavio ryšius, suvokti kultūrinės tradicijas ir jas puoselėti (Aramavičiūtė, 2005; Balčytis, 2008; Girdzijauskienė, 2004; Kievišas ir Gaučaitė, 2000; Markauskienė, 2003;). Pradinukams muzika tampa priemone ne tik atrasti savo meninį potencialą, bet ir integruotis į grupę, bendrauti bei bendradarbiauti su bendraamžiais (Kievišas ir Gaučaitė, 2000; Markauskienė, 2003). Muzikinė veikla praturtina žmogaus dvasinio pasaulio klotus, lavina estetinį jausmą, padeda pasijusti visuomenės dalimi, suteikia dvasinės prasmės. Tai yra vienas gražiausių kultūros lobynų, kurių galima rasti visos žmonijos istorijoje.

Socializacija yra procesas, kai žmogus perima kultūrą, vaidmenis, tradicijas, elgseną, žinojimą iš visuomenės, kurioje tas žmogus gyvena. Tai yra procesas, vykstantis visą žmogaus gyvenimą. Socializacija sukuria identitetą, žmogui sąveikaujant su visuomene, atrandamas tapatybės jausmas ir pozicija pačioje visuomenėje (Juodaitytė, 2003; Juozeliūnienė, 2012; Kvieskienė, 2003). Žmonių bendravimas ir bendradarbiavimas yra vienas esminių priemonių išlikti nuo pat priešistorės. Gentys ir civilizacijos klestėjo, augo ir funkcionavo dėl to kad laikėsi kartu. Šiais laikais, nesvarbu, kokioje žmonių grupėje vyrauja bendruomeniškumas, visi žmonės klesti, kol yra kartu – kartu šeimoje, kartu mokykloje, kartu valstybėje.

Muzikinis ugdymas nuo pat pirmos klasės leidžia vaikams susiburti ir išplėsti savo galimybes, atrasti asmenines menines preferencijas bei pasidalinti džiaugsmingomis akimirkomis muzikuojant su klasės draugais. Pagal muzikos bendrąją programą (2023), muzikinio ugdymo tikslas: „ugdyti kūrybingą, savarankišką ir kritiškai mąstančią, muzikinei kultūrinei patirčiai atvirą ir empatišką asmenybę“ (Muzikos bendroji programa, 2023, p.) .Apkrauti pradinukų galvas vien muzikos teorijos žiniomis būtų neproduktyvu: „muzikos mokymas turi būti tikra meninė muzikinė mokymo proceso dalyvių veikla“ (Rinkevičius ir Rinkevičienė, 2006, p. 231). Ankstyvoje vaikystėje muzikavimas yra toks pat natūralus procesas, kaip ir šnekamosios kalbos mokymasis (Feierabend, 2006; Green, 2017; Jareckaitė ir Rimkutė-Jankuvienė, 2010), o ugdymas, paremtas aktyvia veikla, kurioje vaikas gali laisvai judėti, jausti muzikinę nuotaiką, žaisti, efektyviai lavina estetinį suvokimą bei skatina bendrystės jausmą (Anderson, 2012; Gordon, 2011; Houlahan ir Tacka, 2015; Orff, 2016). Muzikinė raiška ugdo vaiko kognityvinį raidos vystymąsi – darbinės atminties funkcijas, kalbinius, klausos ir raštingumo gebėjimus, smegenų neuroplastiškumą

(Ahokas ir kt., 2024; Beer ir Birnbaum, 2019; Mankel ir Bidelman, 2018). Muzikavimas ugdo socializacijos procesą: emocinę išraišką, tautinį sąmoningumą, bendravimą, solidarumą, estetinę intuiciją, kultūrinę nuovoką bei individualumą (Balčytis, 2008; Girdzijauskienė, 2004; Markauskienė, 2003; Pikūnas ir Palujanskienė, 2001) Suvokiant muzikinės veiklos galimybes ir pozityvius rezultatus, vaikai pradeda aktyviau dalyvauti ir kitose kultūrinės arba ugdomosiose organizacijose ir rodyti iniciatyvą kultūriniame visuomenės gyvenime (Hewitt, 2018; Jarovaitienės, 2002; Pinkevičienė, 2012; Ruškus ir kt., 2009)

Muzikinio ugdymo niuansus pradinėse klasėse tyrė Piličiauskaitė, (2021), Rajeckas (2004), Rinkevičius ir Vitkauskas (2020), Kievišas ir Gaučaitė (2000), Balčytis (2008), Markauskienė (2003). Apie vaiko psichosocialinės raidos ypatumus rašė Žukauskienė (2012), Aramavičiūtė (2005), Kvieskienė (2003). Vaiko kognityvinės raidos ypatumus tyrė Ahokas ir kt., (2024) Beer ir Birnbaum (2019), Mankel ir Bidelman (2018), Piaget (2011), Bruner (2006). Socializacijos procesą nagrinėjo Cowan (2009), Dumblauskas (1999), Juodaitytė (2002, 2003), Kvieskienė (2003), Seven (2010), Pikūnas ir Palujanskienė (2001). Atsižvelgiant į tai, jog muzika gali tapti veiksmingu socializacijos įrankiu, ypač ankstyvoje vaikystėje, būtina išsamiau tirti, kaip įvairūs muzikos mokymo metodai prisideda prie mokinių socialinių įgūdžių, emocinio raiškos ir bendruomeniškumo ugdymo. Ši tema yra aktuali ir vertinga ne tik pedagogikos, bet ir visuomenės kultūrinio klestėjimo kontekste.

Tyrimo problema, probleminiai klausimai. Mokinių muzikinis ugdymas 1–2 klasėse yra neatsiejamas nuo jų socializacijos proceso, tačiau iki šiol yra nepakankamai išnagrinėta, kokie muzikinio ugdymo metodai yra efektyviausi formuojant mokinių socialinius ryšius, kultūrinę savimonę ir bendradarbiavimo įgūdžius. Nepaisant to, kad mokslininkai, tokie kaip Girdzijauskienė (2004), Balčytis (2008), Ahokas ir kt., (2024) Beer ir Birnbaum (2019), Pikūnas ir Palujanskienė (2001), Markauskienė, (2003), Hewitt (2018), Pinkevičienė (2012), Jarovaitienės (2002), Ruškus ir kt., (2009), analizavo muzikinio ugdymo reikšmę vaiko psichosocialinei ir kognityvinei raidai, trūksta tyrimų, susijusių su konkrečių metodų ir veiklų, taikomų 1–2 klasėse, poveikiu vaikų socializacijos procesui.

Šiuolaikinėje edukologijoje socializacijos procesui stipriai daro įtaką ne tik formalūs mokymo aspektai, bet ir meninės veiklos prigimtis bei pobūdis. Nepaisant to, dažnai lieka neaišku, kokiais būdais muzikinis ugdymas galėtų tapti dar efektyvesne priemone skatinant mokinių socialinį aktyvumą ir pozityvų bendravimą. Tyrime siekiama atsakyti į šiuos probleminius klausimus:

1. Kokie muzikinės veiklos ir ugdymo metodai efektyviausiai praturtina 1–2 klasių mokinių socializaciją?

2. Kaip muzikos pamokose taikomos veiklos ir metodai prisideda prie vaikų psichosocialinės ir kognityvinės raidos vystymosi?
3. Kaip konkretūs muzikos ugdymo metodai ir veiklos 1–2 klasėse veikia vaikų gebėjimą užmegzti socialinius ryšius ir bendradarbiauti?

Tyrimo objektas – muzikinės veiklos ir metodai 1–2 klasių mokinių socializacijos procesui bendrojo ugdymo mokyklose.

Tyrimo tikslas – ištirti muzikinių veiklų ir metodų įtaką 1–2 klasių mokinių socializacijos procesui bendrojo ugdymo mokyklose.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) išanalizuoti muzikinio ugdymo ir socializacijos teorinius pagrindus;
- 2) apžvelgti 1–2 klasių vaikų psichosocialinę ir kognityvinę raidą;
- 3) išsiaiškinti veiksnius, lemiančius socializaciją 1–2 klasėse;
- 4) išnagrinėti skirtingus muzikos mokymo praktinius metodus ir veiklas;
- 5) empiriškai ištirti mokytojų požiūrį į pradinių klasių mokinių socializacijos ypatumus muzikinio ugdymo kontekste.

Tyrimo metodologija. Tyrimo metodologija grindžiama teorinėmis nuostatomis ir moksliniais principais, kurie padeda analizuoti muzikos ugdymo reikšmę ir jos poveikį jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų socializacijos procesui. Pagrindinės idėjos remiasi Aramavičiūtės (2005), Dumblausko (1999) bei Kvieskienės (2003) teiginiais apie auklėjimą ir asmenybės augimą dvasingumo kontekste. Šios idėjos susiejamos išvalgomis apie vaiko psichosocialinį (Žukauskienė, 2012) ir kognityvinį vystymąsi (Bruner, 2006; Piaget, 2011). Taip pat remtasi pedagogikos filosofija, pabrėžiančia asmenybės visapusišką ugdymą per meninę raišką, mokymąsi per patirtį bei dalyvaujant bendrose veiklose ir bendradarbiaujant su kitais (Hewitt, 2018; Pinkevičienė, 2012; Jarovaitienės, 2002; Rinkevičius ir Vitkauskas, 2020; Ruškus ir kt., 2009).

Tyrimo metodai buvo pasirinkti remiantis Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016) patarimais apie kokybišką duomenų analizę ir empirinio tyrimo conceptualizavimą bei Žydžiūnaitės ir Sabaliausko (2017) pagrindiniais kokybinio tyrimo etikos principais. Atliekant tyrimą buvo taikomas kokybinis metodas, naudojant interviu duomenų analizę, siekiant ištirti muzikinių veiklų ir metodų įtaką 1–2 klasių mokinių socializacijos procesui bendrojo ugdymo mokyklose. Tyrimo koncepcija siejama su problemos kontekstu – analizuojami muzikinio ugdymo metodai ir veiklos, kurios gali skatinti 1–2 klasių mokinių socializaciją: socialinius įgūdžius, kognityvinius procesus, emocinę raišką, tapatybės jausmą, dvasingumą ir bendruomeniškumą.

Tyrimo metodai – psichosocialinės, pedagoginės, metodinės literatūros šaltinių bei švietimo dokumentų analizė, empirinis (kokybinis) tyrimas.

Tyrimo imtis ir atranka. Psichosocialinės, pedagoginės, metodinės literatūros šaltinių bei švietimo dokumentų analizė bei empirinis (kokybinis) tyrimas pasitelkiant iš dalies struktūruoto interviu metodą, kuriuo naudojantis, apklausti 7 įvairaus amžiaus muzikos pedagogai, dirbantys su pradinių klasių moksleiviais ir taikantys teorinėje dalyje apžvelgtus muzikos mokymo praktinius metodus.

Tyrimo etapai ir organizavimas.

I pusmetis: bibliografijos paieška, temos formulavimas, tikslų ir uždavinių kėlimas.

II pusmetis: psichosocialinės, pedagoginės, metodinės literatūros šaltinių bei švietimo dokumentų analizė.

III pusmetis: apklausti 7 informantai, susitikus gyvai ir susiskambinus nuotoliu. Gauti atsakymai įrašyti ir transkribuoti į Word dokumento failą.

IV pusmetis: sudaryta lentelė, nurodanti informantų amžių ir darbo stažą. Atskleista tyrimo teorinė dalis (metodologija, etika ir t.t.). Sudarytos 7 lentelės, kuriose pateiktos kategorijos ir subkategorijos, išvestos iš interviu. Aprašyta interviu analizė ir pagrįstos išvados.

Darbo naujumas, teorinis ir praktinis reikšmingumas. Atliktas tyrimas, kuriuo siekta išsiaiškinti mokytojų požiūrį į pradinių klasių mokinių socializacijos ypatumus muzikinio ugdymo kontekste. Baigiamajame darbe nagrinėjama 1–2 klasių mokinių psichosocialinė ir kognityvinė raida, mokinių socializacijos proceso ypatumai ir muzikos veiklų bei metodų veiksmingumas socializacijos kontekste. Atliktas kokybinis (empirinis) tyrimas padės muzikos pedagogams geriau suvokti pradinukų poreikius ir atitinkamai planuoti efektyvų muzikinio ugdymo turinį. Rekomenduojamo turinio siekis – įtraukti vaikus į aktyvų visuomeninį gyvenimą, ugdyti tautiškumą, estetinę pajautą ir asmeninę ūgtį.

Darbo aprobacija. Skaitytas pranešimas jaunųjų tyrėjų tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Jaunasis tyrėjas išmaniajai visuomenei“. Pranešimo tema „Valdorfo mokykla“. Vilniaus universiteto Šiaulių akademija. 2025 m. gegužės 8 d. Pažymėjimo Nr. VUSA-2025-617.

Darbo struktūra. Darbą sudaro santrauka lietuvių ir užsienio kalba, įvadas, 3 skyriai, diskusija, išvados, literatūros sąrašas ir priedai. Darbe pateikiama 9 lentelės, darbo apimtis be priedų – 50 puslapių.

1. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ SOCIALIZACIJOS PROCESŲ TEORINIAI ASPEKTAI MUZIKINIO UGDYMO KONTEKSTE

1.1. Muzikinio ugdymo reikšmė ir tikslai pradinėse klasėse

Nuo seniausių civilizacijų laikų muzika atliko svarbią ritualinę, religinę ir bendruomeninę funkciją. Gyvenimui modernėjant, muzikos paskirtys taip pat keitėsi. Šiomis dienomis muzika tenkina žmogaus meninės išraiškos poreikius, laisvalaikio poreikius, ugdymo poreikius (Balčytis, 2008). Apie muzikos reikšmę jaunimo auklėjimui rašo Balčytis (2008): „Per emocinę muzikos išraišką galima puoselėti tėvynės meilės, pagarbos kitoms tautoms, taikos, kolektyvumo, drausmingumo, moralinio ir idėjinio tvirtumo, meilės ir pagarbos tėvams, gamtai, gyvūnijai jausmu“ (Balčytis, 2008, p.19). Muzikinis ugdymas puoselėja tautiškumą, plėtoja estetinį jausmą, saviraišką, lavina fundamentalias žmogaus moralinės dorovės funkcijas.

Kintant muzikinio ugdymo sampratai ir uždaviniams, svarbu prisitaikyti prie naujų sąlygų, ieškoti atitinkamo muzikos pamokos formato, kelti klausimus ir ieškoti sprendimų, kaip labiau įtraukti jaunimą į meno pasaulį ir auginti kultūriškai išprususią kartą. Pradinių klasių mokiniai, muzikos ugdymo tikslo siekdami, „puoselėja savo įgimtą muzikalumą“ (Muzikos bendroji programa, 2023, p. 4). Turint galvoje pradinukų amžiaus ypatumus, kaip stiprus protinis imlumas, naivumas, empatija, smalsumas, nuoširdumas, svarbu taikyti tam palankų mokymo stilių ir teigiamai nuteikti muzikos pažinimui. Pradinėse klasėse vaikai lengvai įsijaučia į muzikos klausymą ir įtaigų mokytojo pasakojimą, tai gali nuvesti prie gilaus ir nuoširdaus ryšio su muzika. Anot Rinkevičiaus ir Vitkausko (2020), visi vaikai yra imlūs muzikos dvasiniam, emociniam ir estetiniam turiniui. Taigi, norint pasiekti norimų rezultatų, labai svarbu muzikos pamokoje sudominti mokinius, suteikti teigiamų emocijų, neapsiriboti su vienodu pamokos formatu, jį keisti, padėti vaikams asocijuoti meninę veiklą su žaidimu ir smagiu bei dvasiškai išpildančiu užsiėmimu.

Kitas muzikinio ugdymo aspektas yra puoselėti mokinių dvasingumą. Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo ugdyme pasikeitė požiūris į vaikų auklėjimą mokyklose ir vertybes, imta labiau orientuotis į dvasinį auklėjimą: „Šiuolaikinėje hodegetikoje akivaizdi tendencija auklėjimo tikslą nusakyti kaip dvasiškai visapusiškos, dvasiškai tobulos, dvasiškai brandžios, darnios ar dvasingos asmenybės ugdymą, t.y. auklėjimo tikslus susieti su dvasingumo brandinimu bei kūryba“ (Aramavičiūtė, 2005, p. 64). Ugdymas yra viena seniausių praktikų. Pirmykščiai

žmonės ugdė savo vaikus pavyzdžio rodymo ir pamėgdžiojimo principu. Iš archeologinių radinių ir tautosakos galima spręsti, kad senovės lietuviai puoselėjo dvasingumą ir estetinę kultūros jausmą. Šiais laikais dvasinga, kūrybinga ir dora asmenybė yra laikoma humanistinio ugdymo idealu. Kaip teigia Jovaiša (2001), dvasingumas yra galutinis ugdymo tikslas. Nesvarbu, koks būtų išdirbtas mokymo turinys, jei jis nebus dvasingas, mokymas taps tiesiog rutina ir dvasinis gyvenimas žlugs (Jovaiša, 2001, p. 8).

Kūrybinių ir atlikimo gebėjimų ugdymas – dar vienas esminis pradinėjų klasių ugdymo tikslas (Muzikos bendroji programa, 2023). Produktyviam ugdymo procesui atlikti būtina praktinė veikla, t.y. koncertinė, muzikos atlikimo ir kūrimo veikla. Tam, kad muzikos praktika klasėje būtų išpildyta efektyviai ir kokybiškai, labai svarbu tinkamai organizuoti pedagoginį procesą ir sklandžiai perteikti žinias mokiniams. Meninė veikla pradinėjų klasių pamokoje turėtų vaikams suteikti pasitikėjimo savimi, padėti save realizuoti ir patirti kūrybinę laisvę, todėl mokytojui itin svarbu vaikus padrąsinti, ir įkvėpti teigiamomis emocijomis. Kūryba padeda vaikams atsiskleisti kaip unikalioms asmenybėms, išreikšti jausmus, emocijas, pradėti geriau suprasti savo vidų. Reikėtų nepamiršti, kad prievarta pradinėjų klasių ugdyme yra neveiksminga, reikia siekti savanoriško mokinių įsitraukimo į kūrybinę veiklą, pasitelkiant tikslingomis, apskaičiuotomis ir pozityviomis pedagoginėmis priemonėmis. Kaip rašoma muzikos bendrojoje programoje (2023), pradinėjų klasių moksleivių muzikos dalyko ugdymo programa susideda iš muzikos kultūros pažinimo ir muzikinės raiškos atlikimo – kūrybos, dainavimo, grojimo. Tokia programa užtikrina vaikų visapusišką meninį tobulėjimą ir patenkina įgimus poreikius – kurti, žaisti ir pažinti. Įgyvendinant programoje numatytas gaires, svarbu matyti ugdytinius kaip kolegas, bendradarbiauti, leisti pradinukams jaustis svarbiais individais, suvokti moksleivio unikalias charakterio savybes ir leisti joms reikštis. Muzikos teorijos perteikiamas pradinėse klasėse visada bus ribotas vien dėl pradinukų mąstymo galimybių ir patirties, todėl žinių perteikimas turi vykti kartu su muzikine veikla. Apibendrinant šį segmentą, šiuolaikiniame ugdyme itin svarbu leisti pradinukams savarankiškai priimti kūrybinius sprendimus, laisvai skleisti meninėje praktinėje veikloje, pozityviai nuteikti koncertinei veiklai, užtikrinti saugią aplinką saviraiškai ir visapusiškai padrąsinti muzikuoti. Nuo to, kaip tikslingai pedagogas nuspręs ugdyti, gali priklausyti kaip toliau vystysis vaikų supratimas apie kultūrą, vertybės ir tolesni asmenybės bei socialumo ypatumai (Kievišas ir Gaučaitė, 2000).

Lietuvių liaudies muzikos nagrinėjimas ir atlikimas ugdyme yra ne naujiena. Taip yra todėl, kad išmokti lietuvių liaudies daineles, šokius, ratelius ir žaidimus pradinėjų klasių vaikams yra linksma ir ganėtina nesunku. Lietuvių liaudies muzika ne tik maloniai nuteikia, leidžia bendrauti ir kooperuotis su klasės draugais, bet taip pat ir auklėja – moko doro elgesio, empatijos, atpažinti,

kas bloga, o kas gera, esminių etikos principų (Balčytis, 2004). Visi šie dalykai moraliniam vystymuisi jauno moksleivio amžiuje yra ypač aktualūs. Galų gale liaudies muzika sužadina vaikų dėmesį, sudomina, suteikia estetinio jausmo, be to tai padeda lengviau pereiti ir prie kitų kultūrų muzikos. Pagal Rinkevičių (2005) muzikinio ugdymo aspektai yra tokie:

1. Sudaryti muzikos repertuarą, kuris būtų vertingas savo turiniu ir kartu suvokiamas pradinių klasių amžiaus vaikams;
2. Muzikos teorijos ir praktinės veiklos medžiagą išdėstyti tokia tvarka, kad darytųsi laipsniškai sudėtingiau pagal pradinių klasių vaikų amžiaus lygį;
3. Atrinkti tokias pedagogines priemones, kurios skatintų vaikus estetiškai mąstyti, formuotų muzikines preferencijas, padėtų atrasti jausmus, kylančius klausant kūrinų, ir tuos jausmus išreikšti žodžiais bei piešiniais;
4. Parengti muzikinio ugdymo planą, kurio veiklos kaitaliotųsi, būtų įdomios pradinukams, sudarančios sąlygas vaikams meniškai skleisti ir skatintų muzikinę raišką klasėje;
5. Remiantis humaniškais principais, sudaryti malonius santykius tarp pedagogo ir moksleivio, bei pasitikėjimą vieni kitu.

Apibendrinant, pradinių klasių muzikinio ugdymo turinys turi atitikti vaikų poreikius. Turinys, kuris yra žaismingas, įdomus, veikiantis emocijas pritraukia vaikų dėmesį ir išlieka ilgiau ugdytinio atmintyje. Lietuvių liaudies muzikos integracija skatina tautiškumą. Dvasingumą skatinantis ugdymas, kūrybinga, aktyvi muzikinė veikla ir malonūs santykiai tarp mokinio ir mokytojo užtikrina ugdymo proceso gerus rezultatus.

1.2. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų psichosocialinė ir kognityvinė raida

Pasak Žukauskienės (2012), pradinėje mokykloje vaikams prasideda savita vystymosi raida: biocheminiai, imunologiniai bei endokrininiai pokyčiai. Galima į tai žiūrėti kaip į savotišką jauno žmogaus organizmo atokvėpį prieš didelius fiziologinius ir psichologinius pasikeitimus lytinio brendimo laikotarpiu (Žukauskienė, 2012). Tinkama vaikų socializacija yra reikšminga nuo mažens, nes nuo to prasideda vaiko asmenybės formavimasis. Ateities karta gali būti užauginta intelektualiai, kultūriškai išprususi, pilietiška, jei nuo vaikystės bus deramai įtraukiama į visuomenę.

Remiantis Rakickienė ir Girdzijauskiene (2014), tokie yra išskirti esminiai pradinukų psichosocialiniai ypatumai:

1. Pradedama labiau valdyti dėmesį, susikoncentruoti užduočių atlikimui;
2. Gilus susidomėjimas kontekstu, kuris paveikia vaiko emocijas;

3. Kontekstas atsimenamas ilgam laikui, jeigu jis yra susijęs su gyvenimiška vaiko patirtimi;
4. Pradedama sudėtingesnes koncepcijas bei jų klasifikavimą pastebėti gyvenimiškose, buitinėse situacijose.
5. Didelis noras išsipasakoti apie asmeninę patirtį;
6. Būdinga intensyvi emocinė išraiška, formuojasi emocinis intelektas, etika;
7. Laki vaizduotė. Vaikai tokiam amžiui fantazuoja nes:
 - a) siekia atsikratyti emocinio diskomforto;
 - b) nori būti pastebėti suaugusiųjų arba bendraamžių;
 - c) nori žaisti.

Analizuojant 7–9 metų vaikų kognityvinę raidą, svarbu remtis klasikinių kognityvinės psichologijos teorijų išvalgomis, kurios pabrėžia aktyvų vaiko vaidmenį pažinimo procese. Pagal Piaget (2011), šiame amžiuje vaikai pereina į konkrečių operacijų stadiją, kurioje jų mąstymas tampa logiškesnis, tačiau vis dar glaudžiai susijęs su konkrečia patirtimi ir objektais. Vaikai geba klasifikuoti, lyginti, atlikti pagrindines matematines operacijas, tačiau abstraktūs samprotavimai dar nėra pilnai išsivystę. Tuo pačiu Piaget (2011) pabrėžia, kad kognityvinė raida priklauso ne tik nuo biologinio brendimo, bet ir nuo aktyvios sąveikos su aplinka bei socialinės patirties (Piaget, 2011). Panašią mintį plėtoja ir Bruner (2006), kuris akcentuoja, kad pažinimas vystosi per skirtingus reprezentacijos būdus – veiksmų, vaizdų ir simbolinių. Anot autoriaus, mokymasis yra nuoseklus, patirtimi, vaizduote ir kūrybiškumu grindžiamas procesas. Bruner (2006) taip pat išryškina, kad tinkamai sustruktūruotas ugdymo turinys, suteikiantis laisvę vaikui pačiam atrasti ir atkoduoti koncepcinius ryšius, leidžia suprasti net sudėtingesnes sąvokas. Pagal Daniels (2002) nagrinėtą Vygotsky kultūrinės mediacijos teoriją, vaiko kognityviniai procesai vystosi per socialinę sąveiką ir kalbos tarpininkavimą. Psichologo požiūriu, vaiko mąstymas formuojasi bendradarbiaujant su labiausiai patyrusiais asmenimis, o mokymasis efektyviausiai vyksta vadinamojoje, artimiausios raidos zonoje. Toje zonoje vaikas, padedamas suaugusiojo ar bendraamžių, gali atlikti užduotis, kurių vienas dar neįveiktų. Taigi, vaiko kognityviniai procesai tiesiogiai sąveikauja su jo sociokultūrine aplinka (Daniels, 2002, p.15).

Tiek Piaget (2011), tiek Bruner (2006) teorijose vaikas laikomas aktyviu žinių kūrėju, o mokymasis vyksta per patirtį, tyrinėjimą, problemų sprendimą. Gardner (2020) aprašo vaiko kognityvinę raidą, kuri pasireiškia per skirtingus, tarpusavyje santykinai nepriklausomus intelektus (pvz., kalbinį, loginį, muzikinį, kinestetinį ir kt.). Autorius pabrėžia, kad kiekvienas vaikas pasižymi unikaliu šių intelektų deriniu, todėl mokymasis turėtų būti diferencijuotas ir apimti įvairias veiklas, leidžiančias atsiskleisti skirtingiems vaiko gebėjimams bei stiprinančias jo potencialą pažinti ir atrasti reiškinius savarankiškai.

Remiantis įvairiais tyrimais, išaiškėja ir skirtumai tarp mergaičių ir berniukų psichosocialinės ir kognityvinės raidos kontekstuose. Nustatyta, kad abiejų lyčių atstovai pradinėse klasėse demonstruoja opozicinį elgesį (angl. *Oppositional behaviour*), tai yra maištavimą, užsispyrimą, dalyvavimą ginčuose. Tačiau berniukų opozicija išauga į labiau problematišką ir agresyvų elgesiu (Buil, 2019, p. 176). Autoriaus nuomone, berniukai dažniau imasi drastiškesnių veiksmų išreikšti nepasitenkinimą (muštynės, patyčios, taisyklių laužymas ir t.t.), nes berniukus paskatina išoriniai veiksniai, iš kurių vienas gali būti bendraamžių socialinis atstūmimas. Šiuo klausimu verta atsižvelgti ir į berniukų fiziologiją, didesnis testosterono lygis yra siejamas su agresyvesniu elgesiu, o kai kuriais atvejais, padidėjęs kortizolio hormonas taip pat prisideda prie pykčio išraiškos (Pascual–Sagastizabal ir kt., 2019). Taigi vaiko agresyvumo išraiškai įtaką gali daryti ir socialinė aplinka, ir vaiko fiziologija. Pagal Olino ir kitus (2013), berniukai yra aktyvesni už mergaites, jie dažniau reagoja visu kūnu, linkę tyrinėti, neturi kantrybės ilgai sėdėti, pasyviai leisti laiką. Tuo tarpu mergaitės pasižymi pozityviu afektu, jos dažniau rodo šiltas emocijas, lengviau įsitraukia į bendrą pokalbį, greičiau demonstruoja malonų grįžtamąjį ryšį suaugusiems. Taip pat tyrimas atskleidžia, kad mergaitėms labiau būdinga jausti baimę autoritetingiems asmenims, pasireiškia jautrumas bei drovumas.

Vaiko asmenybės ugdymui įtaką daro trys veiksniai: šeima, mokykla ir visuomenė. Vienas reikšmingiausių ugdymo tikslų yra paruošti vaiką socializuotis visuomenėje perėmus ugdytojų kultūrinę ir socialinę patirtį. Vaikai, dar prieš įkeldami koją į pradinę mokyklą, jau yra susiformavę skirtingas pasaulėžiūras, preferencijas, moralinių vertybių sistemą, tačiau pradėjus lankyti mokyklą, psichosocialinė raida vystosi toliau. Pradinėse klasėse mokytojai, klasės draugai, pati ugdymo sistema vaidina itin svarbų vaidmenį mokyklinukų psichosocialinės raidos formavimesi. Vaiko charakterio ypatumai vyrauja atitinkamai pagal genetinį kodą (paveldimumą), supamus aplinkinius veiksnius, vaiko veiklą ir gebėjimą prisitaikyti prie pasikeitusių sąlygų. Pradinėje mokykloje iš esmės didžiulę įtaką vaiko vidinio būvio vystymuisi daro bendravimas. Pagal Rajecką (2004): „asmenybe tampama, individui aktyviai sąveikaujant su kitais žmonėmis, visa aplinka – žaidžiant, mokantis, dirbant“ (Rajeckas, 2004, p. 113). Taip pat Rajeckas išskiria ugdymo sąlygas, padedančias vaiko asmenybei vystytis tinkamai:

1. Paties vaiko noras ugdytis ir aktyvus įsijungimas į pamokos veiklą;
2. Pamokos turinys, kuris pradinukams yra įdomus, o pamokos veikla įtraukianti;
3. Mokytojo ir tėvų kooperacija, siekis pažinti vaiko asmenybę, interesus;
4. Malonūs ir pozityvūs santykiai tarp ugdytojo ir ugdytinio.

Piličiauskaitė (2021) akcentuoja, kad mokinio psichologinė būklė, tiek ugdymo procesas tampa geresni, kuomet pats mokinytis patiria laisvę saviraiškai, yra išklausomas mokytojo,

mokymosi prasmę sieja su asmenine nauda ir savarankiškai domisi bei užsiima jam prasminga veikla. Saviraiškos galimybė klasėje leidžia mokiniui atrasti prasmę aktyviai dalyvauti pamokinėje veikloje ir noriai įsitraukti į ugdymo procesą. Suaugusiam žmogui motyvacijos dažnai užtenka atlikti veiklai dėl sukauptos patirties, nesvarbu, kokia veikla užsiimama. Tačiau vaikui būtina pritaikyti veiklą, kuri atitinka jo amžių ir individualius interesus (Piličiauskaitė, 2021, p. 24). Taigi muzikos pamokos tikslas – organizuoti muzikinę veiklą, kuri būtų įdomi bei aktuali pradinukams ir leidžianti savęs realizavimą. Anot Kievišo ir Gaučaitės (2000), papildomas dėmesys, skirtas vaiko aktualiai veiklai yra kritinis muzikiniame ugdyme. Įgytos kultūrinės žinios ir meniniai gebėjimai gali virsti asmeninių vertybių dalimi. Vaikui yra būdinga vertinti meninę veiklą kaip asmeninės kultūros pokytį, todėl „savirealizacija grindžiamas poveikis ir gali skatinti šios veiklos ir apskritai asmens kultūros kaitą kaip visybišką sistemos judėjimą“ (Kievišas ir Gaučaitė, 2000, p. 34).

Vaikams pradinėse klasėse pradeda keistis prioritetai – tėvų įtaka pasidaro mažiau reikšminga, pradeda labiau koncentruotis ties bendraamžių nuomone. Taip natūraliai susidaro savotiška vaikų visuomenė, kurioje, yra diktuojami derami elgesio ypatumai, aprangos kodai, kalbos manieros ir bendras požiūris į vaikų socialines normas. Vaikų sukurtos socialinės taisyklės dažnai yra svarbesnės už tėvų arba pedagogų sakomas pastabas, todėl vaikai, norėdami įtikti bendraamžiams, laužo mokyklos taisykles, vaidina „klasės juokdarį“, pradeda slėpti tikras, pažeidžiamumą atspindinčias emocijas, norėdami atrodyti bebaimiai, šaunūs ir tapti pripažintais klasės mikroklimato (Salisch, 2001). Mokykloje vaikas gali turėti didesnę draugų ratą, bet paprastai artimesnius santykius užmezga su vienu bendraamžiu. Ši artima draugystė yra paremta abipusiu sutarimu ir vienas kito palaikymu. Artimi draugai leidžia kartu laisvalaikį, kalbasi apie gyvenimo problemas, o susipykus, netrukus yra susitaikoma (Asher ir Paquette, 2003).

Visgi, ne visiems vaikams pavyksta susirasti nuoširdžių draugų, dalis vaikų jaučiasi vieniši ir atstumti bendraamžių. Anot B. M. Newman ir P. R. Newman (2012), vienišumo jausmą sustiprina šie socialiniai aspektai:

1. Pats vaikas jaučiasi nepatogiai socialinėse situacijose, sunku užmegzti ryšį su kitais;
2. Bendraamžių kolektyvinis atstūmimas, kiti vaikai vienareikšmiškai nepriima ir vengia;
3. Vaikui pačiam sunku pritapti, tuo pačiu, bendraamžiai nepriima į būrį ir bendras veiklas.

Vaikai gali tapti atstumti dėl daugybės priežasčių: kitiems nepriimtino elgesio, fizinės išvaizdos, aprangos, kalbos dialekto, religijos, vaiko šeimos finansinės padėties (Žukauskienė, 2012, p. 439). Bendraamžių atstūmimas gali privesti prie fizinių ir verbalinių patyčių. Vaikas, patiriantis patyčias, nesijaučia saugiai mokykloje ir kitose viešose vietose, patiria psichinę ir fizinę žalą. Vaikai, kenčiantys dėl patyčių, išgyvena nerimą, pradeda tikėti, tai ką girdi patyčių metu,

nebepasitiki savimi, jaučiasi prislėgti, bejėgiai, o labai prastais atvejais – atsiranda mintys apie savižudybę (Žemaitienė ir Zaborskis, 2004).

Apibendrinant, galima teigti, kad vaikai ankstyvojoje vaikystėje sunkiai sutelkia dėmesį į turinį, kuris neveikia jų emocijų, nemato sąsajų tarp turinio koncepcijos ir gyvenimiškos patirties. Vaiko kognityvinė raida vystoma per bendravimą ir aktyvų pasaulio patyrimą. Taip pat šio amžiaus vaikai turi lakią fantaziją, yra linkę žaisti, pasakoti apie asmeninius išgyvenimus. Ikimokyklinio vaiko charakteris yra formuojamas daugiausiai šeimoje, o mokykloje esminė vaiko tapatumo pokyčio priežastis tampa bendravimas su bendraamžiais – norima pritapti, vaikai susipykę greitai susitaiko. Vaikai, kurie nepritampa, yra dažnai bendraamžių ignoruojami arba engiami, todėl patiria rimtą psichologinę žalą. Kadangi pradinės mokyklos amžiaus vaikai yra labai lengvai paveikiami aplinkos veiksnių (šeimoje, mokykloje ir visuomenėje), būtina sudaryti pačias tinkamiausias sąlygas vaiko psichosocialinės raidos vystymuisi. Viena svarbiausių sąlygų būtų suaugusiojo emocinis palaikymas vaiko savirealizacijai ir saviraiškai.

1.3. 1–2 klasių mokinių socializacija bendrojo ugdymo mokykloje

1.3.1. Socializacijos samprata

Socializacija – vaikystėje prasidedantis procesas: išmokdamas visuomenės normų, dėsnių ir gyvenimo būdo, asmuo tampa visuomenės nariu (Idėjų žodynas, 2001, p. 164.). Šeima, bendraamžiai, mokykla, religija, darbas, visuomenės informavimo priemonės daro didžiausią poveikį vaiko socializacijos procesui.

„Socializacija (antropologijoje dar vadinama inkultūracijos terminu) – procesas, kurio metu visuomenės kultūra mikroaplinkos ir makroaplinkos sąlygomis perduodama vaikams, siekiant formuoti iš kūdikio individualybę, paklūstančią tam tikroms kultūros tradicijoms ir socialinėms normoms“ (Kvieskienė, 2003, p. 15). Sprendžiant pagal šias definicijas darosi aišku, kad socializacija yra kritinis procesas ankstyvojoje ir vėlyvojoje vaikystėje. Tai yra būtina sąlyga visuomenei funkcionuoti ir auginti lygiai taip pat funkcionuojančią jaunesniąją kartą (2003). Kaip teigia Juodaitytė (2003), vaikas nuo pat mažens, vos pradėjęs tarti pirmus žodžius, yra įtraukiamas į įvairias socialines grupes ir įvykius. Suaugusiems gali atrodyti, kad mažas vaikas dar nėra savarankiškas, nes bendravimas yra gana primityvus, tačiau socializacijos procesas jau yra prasidėjęs. Vaikystėje socializacija yra procesas, kai vaikas įdėmiai stebi pasaulį: kaip žmonės elgiasi, kaip reaguoja, kokie socialiniai reiškiniai ir įpročiai yra būdingi atitinkamose socialinėse

interakcijose. Vaikai yra itin imlūs įsisavinti daug informacijos, taigi, stebėdami aplinką, sukaupia daugybę socialinių patirčių, juo kaip pavyzdžius stengiasi pamėgdžioti. Taip kinta ir vystosi asmens identitetas, pagal kurį žinoma informacija apie sociume vykdomus principus yra interpretuojama pagal asmeninius poreikius.

Vaiko gyvenime socializacija prasideda šeimoje. Anot Dumblausko (1999), daugelis socialinio gyvenimo įpročių ir įgūdžių pradeda formuotis bendraujant su šeima. Žinoma, kad šeimos konstruktas ne visada būna stabilus. Pavyzdžiui, tėvų išsiskyrimas, nuolatiniai nesutarimai, smurtas šeimoje arba šeimos narių netektys, žinoma, neišvengiamai palieka psichologinių traumų ir drastiškai keičia vaiko socializacijos proceso pasekmes. Kitas svarbus socializacijos veiksnys yra mokykla. Apart tiesioginio bendravimo su klasės draugais ir mokytojais, mokykloje vaikas pratinasi sistemingai funkcionuoti visuomenėje: išmoksta svarbių etiketo taisyklių, drausmės, punktualumo, neformalių, „nerašytų“ socialinių vertybių. Trečiasis socializacijos veiksnys – bendraamžių draugų grupė. Skirtingai nei bendraujant su tėvais, bendraamžiai atpažįsta panašią gyvenimišką patirtį, kurią galbūt lengviau pasidalinti tarpusavyje, vyrauja savotiška pagarba vienas kitam. Taip pat socializavimas tarp bendraamžių suteikia erdvę, kurioje vaikas gali pasijusti savarankiškam, suteikia patyrio bendraujant vienas su kitu kaip su lygiu sau, sukuria sferą, padeda vaikui nesijausti arba nebūti marginalinėje sferoje.

Apibendrinant, galima teigti, kad socializacija yra procesas, kai žmogus, veikiamas aplinkos socialinių normų, elgsenos įpročių, vertybių ir kitų socialinių veiksnių, juos perima. Vaikas, nuo pat mažumės stebi pasaulį ir jį mėgdžioja. Ši aplinkos įtaka veikia sąmonę, todėl tapatumas keičiasi, vaikui to nepastebint. Bendravimas yra fundamentali žmogaus funkcija. Tik bendraudamas žmogus gali ugdyti, suprasti, padėti, pažinti, tobulinti ne kitus, bet ir patį save. Bendravimas yra pats socializacijos proceso pagrindas. Norint, kad visuomenė klestėtų dvasinėmis ir moralinėmis vertybėmis, o vaikai save joje realizuotų ir jaustųsi tvirtai, būtina skirti reikiamą dėmesį vaiko socialiniam ugdymo aspektui ir nepamiršti, kokią reikšmingą įtaką tai daro.

1.3.2. Išoriniai ir vidiniai veiksniai, lemiantys vaikų socializaciją 1–2 klasėse

Pasak Juodaitytės (2002), reikšmingiausias bendravimo tikslas yra suprasti kitą žmogų, todėl tik bendraudami žmonės gali pajusti vienybės jausmą. Socializacijos procesas daugiausia atsiskleidžia per grupinę patirtį ir yra susijęs „ne tiek su vaiko individualumu, kiek su jo panašumu į kitus grupės narius“ (Juodaitytė, 2002, p. 138). Socializacijos proceso pasekmes lemia vidiniai veiksniai (individo charakterio savybės, amžius, lytis, mąstymas, pasaulėžiūra) ir išoriniai

veiksniai (supanti aplinka, interakcijos su šeimos nariais, bendraamžiais) (Jovaiša, 2001).

Pradinių klasių amžiaus vaikai yra paprastai geros nuomonės apie save, jiems patinka mokykloje vykdoma veikla, yra nuoširdžiai nusiteikę mokytis. Pagal Piaget (2011) jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai pradeda mąstyti ne tik iš savos perspektyvos ir lyginti savo asmeninę nuomonę su kitų nuomonėmis. Anot Gailienės ir kt. (1996), pradinės mokyklos amžiaus vaikai pradeda suvokti dalykų eigą: priežastis, paseką ir padarinius; todėl susipykus su kitais vaikais, geba atsiprašyti, atleisti ir susitaikyti. Visgi, tai nekeičia fakto, kad, susidūrus su bendraamžiu erzinimais ir tarpusavio nesutarimais, dauguma vaikų yra linkę konfliktuoti ir smurtauti. Taigi, pradinukai jautriai reaguoja į bendraamžių atstūmimą bei paprastai priima asmeniškai bet koki užgauliojimą. Ypač sunkiai taikstosi su atstūmimu dėl dalykų, kurių negali pakeisti: tautybės, lyties, negalios, fizinės išvaizdos. Taip pat bendraamžių atstūmimui gali turėti reikšmės ir vaiko socialiniai įgūdžiai – nežinojimas kaip bendrauti, nedrąsumas, pasitikėjimo savimi trūkumas. Dėl tokių priežasčių vaikai gali patirti žodinius pažeminimus ir fizinius užgauliojimus.

Kaip teigia Gučas (1990) tiek berniukai, tiek mergaitės turi savo lyčiai būdingų elgesio ypatumų, tačiau šie du faktoriai sieja abi lytis:

1. Elgesio sunkumai: vaikai yra linkę šiurkščiai atsikalbinėti, susierzinti, rėkti, spardyti, meluoti, plūsti ašaromis ir negražiais žodžiais;
2. Asmenybės problemos: žema savivertė, nesugebėjimas produktyviai atlikti užduočių, jautrumas, negera nuotaika, nerimas.

Taip pat socializaciją formuoja išoriniai veiksniai. Anot Suslavičiaus (1995), išorinius veiksnius galima skirstyti į dvi kategorijas: mikro aplinką (šeima, supantys artimiausi žmonės) ir makro aplinką (miestas, regionas). Tiek mikro, tiek makro aplinkose vyrauja tam tikros ideologijos, kurios savaip socializuoja individą, gyvenantį jose. Šeima – vienas iš svarbiausių išorinių veiksnių darančių įtaką vaiko socializacijai. Tai yra pirmoji socialinė grupė, su kurioje vaikas jaučia emocinį ryšį, ir pradeda kaupti bendravimo patirtį, socializuojasi. Pagal Juodraitį (1999), jeigu vaikas auga funkcionalioje šeimoje (kurioje gali jaustis saugiai, patenkinti fiziologinius, bendravimo ir saviraiškos poreikius), susidaro palankiausios vaiko ugdymo sąlygos. Taip yra dėl to, kad ugdymas yra pagrįstas besąlygiška meile, ugdymo rezultatas gali išlikti visą gyvenimą, be to, šeima moko pergyventi ne tik savo, bet šeimos narių pakilimus ir nesėkmes. Anot Strimaitienės (2007), labiau tikėtina, kad darnioje šeimoje augantis vaikas bus labiau sąžiningas, atviras, solidarus, save ir kitus gerbiantis, empatiškas. Kita vertus, jeigu šeimoje vyrauja disbalansas, pavyzdžiui, finansinis nepriteklis, svyruoja šeimos tarpusavio santykiai. Pagal Bajoriūną (1997), tokioje aplinkoje vaikai dažnai nesijaučia pilnavertiški, sunkiau adaptuojasi visuomenėje, ir čia jau nekalbant, kokią žalą psichosocialinei raidai daro emocinis, fizinis smurtas

šeimoje, šeimos narių netektys ir kitos nelaimės. Barkauskaitės (1993) nuomone, šeima daro didžiulę įtaką vaiko asmenybės vystymuisi, bendravimas joje sukaupia patirtį, reikalingą vėliau naviguoti visuomenėje elgesio kultūros prasme.

Anot Pikūno ir Palujanskienės (2001), vaikų sąveika su aplinka yra be galo reikšminga. Aplinkoje vyraujanti teigiama emocinė terpė puoselėja vaiko emocinį intelektą, dvasingumą, gilesnį savos egzistencijos pajutimą, socializaciją. Socialinė aplinka patenkina vienus svarbiausių prigimtinių poreikių, taigi tinkamas ryšys su tėvais vaikui yra gyvybiškai svarbus. Mergaitės labiau ima pavyzdį iš mamos, berniukai – iš tėčio, todėl, vaikystė be vieno iš tėvų gali rimtai sutrikdyti tinkamą asmenybės vystymąsi. Pavyzdžiui, berniukas, užaugęs be tėčio, perima per daug „moteriško“ charakterio savybių iš mamos, berniuko psichologinė raida tampa „sužalota“, išsiskiria vyriškumo koncepciją, pats vystymasis tampa pavėluotas ir komplikotas (2001).

Kitas, labai svarbus išorinis veiksnys, lemiantis vaiko socializaciją pradinėse klasėse, yra interakcijos su bendraamžiais. Bendravimas su klasės draugais yra neišvengiama pradinuko gyvenimo dalis. Pasak Barkauskaitės (1993), klasėje vyrauja formalūs (dalykiniai) ir neformalūs (emociniai) kolektyvai. Dalykinio kolektyvo santykiai yra paremti pareigomis ir pavidimais kurie vaikams būna paskirti suaugusiųjų arba bendraamžių. Dalykiniai santykiai yra bet kokios socialinės grupės kūrimosi pagrindas. Emociniai (asmeniniai) santykiai yra grindžiami individualiomis preferencijomis. Vaikai tarpusavio santykiuose vadovaujami kategorišku simpatijos ir antipatijos principu ir tai priveda prie socialinių sluoksnių susidarymo klasėje. Barkauskaitės (1993) nuomone, emocinių santykių kolektyve vaikai „užsitarnauja“ savo pareigas pagal tai, kokį socialinį vaidmenį (statusą) jam neoficialiai suteikia kiti vaikai. Pradinukai tarpusavy bendrauja atitinkamai pagal nustatytą savo socialinį statusą klasėje. Vaikai, gavę didelį pripažinimą, turi aukštą statusą ir atlieka lyderio vaidmenį, mažiau pripažinti – patenkinamą statusą, o visai nepastebėti klasės draugų lieka atstumti ir izoliuoti. Rubin ir kt. (2011) teigia, kad vaikai, kurie nėra klasėje populiariūs tarp bendraamžių, neretai jaučiasi nejaukiai socialumo kontekste, nesugeba lengvai bendrauti ir susirasti draugų. Taip pat atstumtieji vaikai (ypač berniukai) yra linkę elgtis agresyviai ir kartais destruktiviai.

Pasak Juodaitytės (2003), vaiko užimta socialinė pozicija klasėje sudaro patirtį, kuri ruošia tolesnio gyvenimo bendravimo grupėse siužetams, pagrįstiems panašiomis interakcinėmis taisyklėmis. Pradinėse klasėse vaikai perima kultūrinius socializacijos ypatumus, ir atitinkamai elgiasi. Vieni vaikai suvokdami savo poziciją klasėje manipuliuoja kitus, o likę leidžiasi manipuluojami. Socialinio statuso pripažinimas verčia suvokti savo paties kultūrinę identifikaciją ir sąveikos su bendraamžių bei mokytojais reikšmę (Juodaitytė, 2003). Remdamasi Axelrod (1984) tyrimais, Juodaitytė (2003) apibendrina vaikų tarpusavio sąveikos ypatumus socializacijos

kontekste. Ankstyvosios vaikystės laikotarpiu, vaikai identifikuoja socialinį tapatumą pagal išorinius, daugiausiai – ekonominius rodiklius. Išskiriami trys socialiniai sluoksniai: žemas, vidurinis ir aukštas. Mokiniai iš aukšto sluoksnio yra linkę įrodyti savo socialinę tapatybę žemindami kitus, konfliktuodami, ir paprastai palaiko tik „dalykinius“ santykius (trumpalaikiais informacijos dėl užduočių klasėje pasikeitimais) su vaikais, kurie nepriklauso tam pačiam sluoksniui. Žemo socialinio sluoksnio vaikai nedemonstruoja jų sluoksniui būdingų suvaržymų, o tiesiog su jais susitaiko. Viduriniam sluoksniui priklausantys vaikai palaiko artimesnius ryšius su kitais socialiniais sluoksniais ir yra linkę labiau toleruoti ir giliau sąveikauti su platesne ir įvairesne grupe bendraamžių. Viduriniam sluoksniui būdingas „visiško“ tapatumo raiška (visiškas identifikavimas su socialinio sluoksnio bruožais), kai aukštam ir žemam sluoksniams būdinga „išdraikyto“ tapatumo raiška (uždaro tipo, perimama tik dalis tam sluoksniui būdingos kultūros bruožų) (Juodaitytė, 2003, p. 313).

Vaiko socializacijai pradinėse klasėse įtakos turi pats mokytojas. Pagal Bitiną (2013), pedagogas mokykloje, kaip suaugęs žmogus, būdamas šalia vaiko, gali padėti mokiniui vystyti savo socialinius įgūdžius, stiprinti emocinę vaiko būklę. Humanistinės pedagogikos atstovai teigia, kad tiesiogiai bendraudamas su mokiniais ir vykdamas veiklą, turi gerai pažinti savo ugdytinių individualius poreikius, socialinius statusus grupėje ir ugdyti atsižvelgiant į tai. Toliau yra svarbu plėtoti vaiko kūrybinį potencialą ir leisti jiems savarankiškai spręsti kilusias problemas, nes pedagogo tikslas – padėti vaikui integruotis į visuomenę (Bitinas, 2013, p. 196). Sociokultūrinė aplinka lemia kiekvieno vaiko pasaulėžiūrą, sąveiką su kitais žmonėmis, todėl labai svarbu yra atpažinti mokinio individualius poreikius organizuojant ugdymo planą: „Vaikų iš trijų socialinių sluoksnių kultūrinio tapatumo raiškos identifikavimas yra reikšmingas ugdymo pedagoginėms rekonstrukcijoms, orientuotoms į vaikų socialinio–kultūrinio patyrimo raišką vaikystės fenomeno sampratų metakontekstuose“ (Juodaitytė, 2003, p. 317).

Analizuojant veiksmus, darančius įtaką vaikų socializacijai, svarbu aptarti ir 2020–ųjų metų ekstremaliosios situacijos pasekmes. Dėl netikėtai paplitusio viruso COVID–19 įsigalėjo visuotinis karantinas, kuris, fiziologiniu ir psichosocialiniu aspektais, vaikams daugiau padarė žalos, nei naudos. Kokybiniai ir kiekybiniai tyrimai rodo, kad pandemijos dėl COVID–19 metu vaikai leidžia daugiau laiko prie kompiuterių ekranų mokymosi ir pramogų tikslais. Lyginant su laikotarpiu iki pandemijos, skiriamas laikas prie ekrano pailgėjo dvigubai (ypač padaugėjo laiko, skirto pramogoms). Ilgėjantis bendras laikas prie ekrano, siejamas su daugėjančiais vaikų somatiniais simptomais: galvos, pilvo, akių negalavimais. Suprastėjusi miego kokybė ir išsibalansavęs miego režimas natūraliai veda prie suprastėjusio fizinio aktyvumo, bei nestabilios psichinės sveikatos. Prasta emocinė savijauta kyla ir iš distreso dėl staigių pokyčių mokykloje,

socialinių interakcijų stokos bei nerimo dėl pasklidusio viruso. Taip pat, karantino metu pastebėta motyvacijos stoka mokytis bei žymiai mažesnis skaičius mokinių, dalyvaujančių neformaliajame ugdyme. Visgi, buvo nustatyta, kad pradinukų tėvų įsitraukimas į ugdymo procesą, bendravimas su pedagogais bei mokyklos administracija, yra pagrindiniai veiksniai, padėsiantys vaikams tinkamai tobulėti švietimo prasme karantino metu. Tėvai, kurie neturėjo papildomo krūvio darbe ir nepatyrė daug įtampos karantino metu, praleido daugiau laiko su vaikais, nei prieš karantiną, padėjo pasiekti patenkinamus ugdymo rezultatus, šeimoje palaikė malonius tarpusavio santykius, kurie teigiamai atsiliepė vaikų emocinei būklei (Jusienė ir kt. 2021). Taigi, karantinas ir nuotolinis ugdymas yra akivaizdus pavyzdys, kaip stipriai atitinkami veiksniai ir pokyčiai aplinkoje gali paveikti vaikų fizinę sveikatą ir emocinę būklę, kurios tiesiogiai koreliuojasi su bendra vaiko socializacija.

Vaikams, perėjus iš darželio į mokyklą, pasireiškia tam tikri keblumai adaptuotis. Pirmoje klasėje vaikas susiduria su naujomis socialinėmis taisyklėmis, nauja mokymosi aplinka, bei griežtesne dienos struktūra. Seven (2010) išskyrė sklandžios adaptacijos vertinimo kriterijus: tai būtų laikymasis bendrų susitarimų, nuosekliai vykdo užduotis, neužstringa, priima mokytojo kritiką, kontroliuoja savo impulsus (pavyzdžiui, nepertraukia, kol kiti kalba), laikosi nustatyto laiko režimo, išlaiko dėmesį bent trumpiems momentams, pripažįstą mokytoją, kaip autoritetingą asmenį, nebijo paprašyti pagalbos, kai kas nepavyksta, moka palaikyti draugiškus santykius su bendraamžiais, neatsiskiria nuo socialinės sąveikos. Seven tyrimas (2010 p. 351) atskleidžia tai, kad vaikų sunkumai adaptuotis pasireiškia per agresyvų, drovų ir antisocialų elgesį. Pagal Rademacher ir kitus, adaptacijos sunkumai koreliuojasi su vaiko namų aplinka, – jeigu namuose vyrauja griežtas auklėjimas grįstas bausmėmis, vaikas paprastai pasižymi didesne emocine disreguliacija, kuri mokyklos aplinkoje pasireiškia per agresiją (2025 p. 69). Vaiko prisitaikymą pirmoje klasėje gali veikti ir ekonominės sąlygos – žemos pajamos šeimoje, žemesnis motinos išsilavinimas siejasi su vaiko komplikacijomis adaptuotis (Hosokawa ir Katsura, 2018). Vaiko adaptacija yra neatsiejama nuo šeimos padėties (Hosokawa ir Katsura, 2018; Seven, 2010) ir motina, ir tėvas daro didelę reikšmę vaiko psichosocialinei būklei, o tai tiesiogiai atsispindi mokyklos erdvėje (Cowan, 2009).

Apibendrinant, pradinėse klasėse mokinių socializaciją veikia vidiniai ir išoriniai veiksniai. Vidiniai veiksniai yra psichosocialinė charakteristika, būdinga pradinių klasių amžiaus vaikams (elgesio sunkumai, ekstremalus simpatijų ir antipatijų reiškimas, į užgauliojimus atsakas konfliktu arba smurtu), asmeninės charakterio savybės ir nepakeičiami fiziologiniai bruožai (lytis, tautybė, negalia). Išoriniai veiksniai yra bendravimo šeimoje reikšmė, pedagogo įtaka ir santykiai su bendraamžiais. Visi komponentai palankiai arba neigiamai formuoja vaiko psichosocialinę raidą.

Vaikas darnioje šeimoje užauga labiau solidarus, sąžiningas, atviras. Karantino dėl viruso Covid-19 pasekmės įrodė, kad bendravimo su bendraamžiais stoka, ilgas laiko praleidimas prie kompiuterio ekrano, miego trūkumas ir kt. panašios veiksenos vaikų socializacijos procesui turi daug įtakos. Mokykloje tarp bendraamžių vyrauja, socialinio statuso hierarchija, kurios taisyklės nusprendžia patys vaikai (žemo, vidutinio ir aukšto sluoksnio sistema), tokioje aplinkoje vaikas socializuotis atitinkamai, jis tampa arba atstumtu, arba pripažintu. Mokytojo paskatinamas ir padaršinimas gali lemti, kaip vaikas jausis dėl muzikavimo ir saviraiškos.

1.4. Muzikinio ugdymo metodų taikymo galimybės 1–2 klasėse

1.4.1. Muzikinio ugdymo metodų ir veiklų apžvalga

Svarbu apžvelgti plačiai pripažintų pedagogų, metodininkų ir muzikinio ugdymo teoretikų siūlomus metodus ir veiklas. Pateiktos metodinės įžvalgos atskleidžia tai, kad muzikinis ugdymas yra reikšminga vaiko emocinio, kūrybinio, intelektualinio vystymosi dalis.

Vienas iš plačiai naudojamų muzikinio ugdymo veiksenų yra judesio panaudojimas. Muzikos suvokimas per fizinį judesį, ritminę veiklą ir aktyvus muzikinės struktūros patyrimas yra vienas svarbiausių šiuolaikinio muzikinio ugdymo krypčių. Dalcroze sukurta euritminės sistemos esmė – ritmo pojūtis yra įsisavinamas ne per intelektualius, o per fizinius procesus (Anderson, 2012). Koordinuoti kūno judesiai, anot autoriaus, padeda suvokti ritmą, dinamiką, tempą, muzikinę frazę. Dalcroze teigimu, vaiko įgytos žinios įsisavinamos per raumenų ir kinestetinę patirtį (Anderson, 2012). Kodaly taip pat rašė apie aktyvų muzikos patyrimą per dainavimą ir ritminę veiklą. Kodaly išvesta skiemeninė ritmo sistema, bei muzikinius tonus nurodanti, rankų ženklų sistema suteikia galimybę vaikams fiziškai pajausiti ir suprasti įvairias muzikines struktūras (Houlahan ir Tacka, 2015). Gordon (2011) išvystė audiacijos sistemą, jos koncepcija – gebėjimas girdėti ir suprasti muzikinius tonus galvoje. Šį gebėjimą ugdyti naudojant paprastus kūno judesius, kaip ritmingas vaikščiojimas ar supimasis. Internalizuojant metrinę sistemą, palaipsniui tobulėja ir vidinė klausa (Gordon, 2011).

Muzikos mokymasis per, klausymą ir bendrą muzikavimą yra neginčijamai reikšmingos muzikos ugdymo veiksenos. Mokslininkai sutinka, kad muzikos mokymasis iš esmės primena šnekamosios kalbos įsisavinimą. Suzuki, remdamasis šia teorija, sudarė „gimtosios kalbos metodą“ (Jareckaitė ir Rimkutė-Jankuvienė, 2010). Šio metodo pagrindas – lavinti muzikinius gebėjimus nuolat klausant muzikos, imituojant įvairias muzikavimo veiksenas ir kasdienius patyrimus. Tik vėliau muzikinis suvokimas gali būti efektyviai įtvirtinamas teorinėmis žiniomis.

Taip pat Suzuki pabrėžia muzikavimo svarbą namų aplinkoje. Tėvų vaidmuo vaiko gyvenime yra be galo reikšmingas, tad nuolat skambanti turininga muzika šeimoje, pateiktas muzikavimo pavyzdys yra itin svarbus bendriniam vaiko muzikiniam suvokimui (Jareckaitė ir Rimkutė-Jankuvienė, 2010). Panašiai pabrėžia ir Feierabend (2006) bei Green (2017), – ankstyvame amžiuje vaikas organiškai įsijungia į muzikavimą per įdėmų klausymą, imitavimą ir įsitraukimą į bendras muzikavimo veiklas su kitais. Vaikai efektyviausiai išmoksta per muzikinio ugdymo veiksenas kaip žaidimai, dainavimą, ritminius pratimus.

Kūrybiškumas ir improvizacija yra itin reikšminga muzikinio ugdymo dalis, kurią akcentavo žinomi muzikinio ugdymo teoretikai, kaip Orff ir Swanwick. Orff sudaryta *Schulwerk* sistemos esmė yra vaiko intuityvus susipažinimas su muzikavimu (Beegle ir Bond, 2016). Vaikai natūraliai nėra pasyvūs klausytojai, jie domisi ir įsitraukia į muzikinę veiklą. Vaikams leidus, jie organiškai improvizuoja, pradeda judėti, muzikuoti. *Schulwerk* pedagogikoje paprastai naudojami paprasti mušamieji instrumentai, kūno perkusija, balsas. Formalus ugdymo turinys nėra tiek efektyvus, kiek aktyvus individo įsitraukimas į muzikavimą, patiriamas džiaugsmas kuriant (Beegle ir Bond, 2016). Swanwick taip pat akcentuoja kūrybiškumą svarbą muzikiniame ugdyme. Autoriaus sukurtas CLASP (angl. *composition, literature studies, audition, skill acquisition, performance*) metodas apima kompoziciją, klausymąsi, atlikimą, literatūrą ir įgūdžius kaip kartu susijusius muzikinio ugdymo aspektus (Swanwick, 1979). Anot autoriaus, muzikos suvokimas prasideda spontaniškai – nuo improvizacijos ir tik vėliau įsigilinama per teoriją, įsijungia muzikinis mąstymas. Kiti autoriai kaip Willems ir Martenot sutinka, kad vaiko muzikalumas vystosi per klausymą ir patirtį ir akcentuoja emocinio, intelektinio ir kūrybinio vystymo svarbą muzikinio ugdymo procese (Blasco–Magraner ir kt., 2021; Skubic ir kt., 2021). Muzikinio ugdymo tikslas yra leisti vaikui išjausti emocijas, puoselėti vidinę ramybę ir džiaugsmą, tik tada vaikas gali atsiskleisti kūrybiškai ir konceptualizuoti muzikos meninę reikšmę sielai. Ši filosofija turėtų įpareigoti pedagogą sukurti tokią aplinką, kurioje vaikai gali jaustis saugiai, maloniai, nevaržomai ir drąsiai reikštų įvairias emocijas būsenas muzikinėje terpėje (Blasco–Magraner ir kt., 2021; Skubic ir kt., 2021).

Apibendrinant galima matyti, kad ankstyvojo muzikinio ugdymo teorijose ypač pabrėžiama judesio ir ritminių pratimų reikšmė muzikalumo raidai. Kitos kryptys daugiau dėmesio skiria klausymuisi, imitavimui bei aktyviam vaiko įsitraukimui į muzikinę veiklą. Taip pat išryškėja kūrybos, emocinės raiškos ir saugios, palaikančios ugdymo aplinkos svarba. Visa tai leidžia teigti, kad šiuolaikiniame muzikiniame ugdyme svarbiausia ne tik žinios ar technika, bet ir vaiko patirtis, saviraiška bei džiaugsmas muzikuojant.

1.4.2. Muzikinio ugdymo veiklų ir metodų reikšmė mokinių psichosocialinei ir kognityvinei raidai

Dalyvavimas muzikinėje veikloje vaikui yra multisensorinė patirtis, kurią veikia rega, lytėjimas ir klausa. Pavyzdžiui, mušant būgną, vaikui reikia suplanuoti judesį, jį laiku įvykdyti. Ši veiksmas stimuliuoja vaiko stambiosios motorikos planavimą, jos valdymą, laiko suvokimą, jutimo ir judesių derinimą (Beer ir Birnbaum, 2019, p. 89). Pagal Hille (2011) tyrimo statistiką, berniukai, grojantys koku nors instrumentu, pasižymi geresniais rašybos rezultatais, nei negrojančios. Muzikinis išsilavinimas turi sąsają su vaiko aukštesniu kognityviniu rodikliu ir specifiskai su kalbiniu bei raštingumo rodikliais (Hille ir kt., 2011). Taip pat nustatyta, kad ritmo pratimai specifiskai stiprina vaiko darbinės atminties funkcijas (dėmesio išlaikymas, informacijos laikymas, veiksmų planavimas) (Ahokas ir kt., 2024). Pastebėta, kad muzikinis lavinimas gerina smegenų neuroplastiškumą, tačiau atsižvelgiama ir į tai, kad prigimtiniai klausos gebėjimai taip pat lemia klausos ir kalbos išsivystymo lygį. (Mankel ir Bidelman, 2018). Taigi, įvairios muzikinės veiklos lavina vaiko motorinius, kalbinius, gebėjimus, stiprina raštingumo lygį, darbinę atmintį ir skatina vaiko neuroplastiškumą.

Muzikinis ugdymas skatina žmogų pažvelgti į supantį pasaulį iš estetinės pusės ir patirti gyvenimą pasitelkiant muzikinę raišką. Anot Markauskienės (2003), muzika ne tik lavina vaiko muzikalumą, bet ir emocinį intelektą. Vaikams muzikuojant lavėja vaizduotė, bendravimas, didėja atjauta menui ir dvasingumui. Ryšys su muzika daro vaiką džiaugsmingesnį, bei padeda patirti „gilesnius emocinius ir protinius išgyvenimus“ (Markauskienė, 2003, p.58). Pasak Veličkos (1995), muzikos ugdymas yra vienas universaliausių mokomųjų disciplinų pradinėje mokykloje, ji apima tiek racionalią, tiek emocinę veiklą, tiek logiką, tiek intuiciją“ (Velička, 1995, p.17). Mokantis solfedžio, lavėja racionalūs intelektiniai įgūdžiai, o praktikuojantis muzikinę raišką, atsiskleidžia emocinė asmenybės pusė. Muzikos pamoka siūlo įvairovę veiklų, vaikai, kurie prasčiau intonuoja, gali atsiskleisti mokydami groti instrumentą. Visgi, svarbu atsižvelgti į tai, kad pradinėse klasėse vaikai labiau įsisavina žinias, jeigu yra emociškai paveikti. Anot Kievišo (1997), vaikas susidomėti muzika gali tik jeigu patiria emocinį ryšį su muzika bei nuoširdų džiaugsmą. Tai yra fundamentali priežastis, dėl ko pradinukų muzikiniame ugdyme turėtų dominuoti muzikinė raiška ir interaktyvūs muzikiniai žaidimai. Aktyvi muzikinė veikla, kurioje mokomos dainelės aktualios vaikams, ir kurių prasmes pedagogas skatina vaikus sąmoningai apgalvoti, praplečia emocinę patirtį ir racionalų mąstymą (1997). Taigi, vaikų emocinis įtraukimas į muzikinę veiklą, gali lemti stipriai lemti vėlesnį susidomėjimą ir dalyvavimą kultūriniame muzikiniame ir visuomeniniame gyvenime.

Vaikų emocijos yra be galo reikšminga psichosocialinės raidos dalis. Girdzijauskienė (2004), remdamasi lenkų pedagogo Okono (1976) įžvalgomis Mokykliniame amžiuje vaikai patiria intensyvias emocijas, kurios verčia pažinti aplinkinius žmones ir patį save, kaip unikalų individą, formuoja savitą nuomonę apie įvairius pasaulio reiškinius, padeda atrasti motyvaciją kūrybiniams gyvenimo aspektams (Girdzijauskienė, 2004). Seiman (1981), Feldstein (1988), Bemdt (1983) atliktus tyrimus apibendrindama Girdzijauskienė (2004) teigia, kad vaiko gyvenimiškoji patirtis susideda iš intensyvių jausmų, ryškių emocijų. Stiprūs išgyvenimai paprastai yra perteikiami išoriškai – vaikai jautriai reaguoja į įvairias situacijas ir iš vidaus kylančius jausmus reiškia išraiškingomis veido mimikomis, gestikuliacijomis bei artikuliuodami balsu. Emocinė išraiška yra neatsiejama vaiko sociokultūrinės patirties ir bendros socializacijos dalis, nes vaikai suvokia pasaulį per vis platėjantį pajautos ir emocijų spektrą (Girdzijauskienė, 2004, p. 40). Kai mokyklinio amžiaus vaikai žaidžia, mokosi ir bendrauja, kyla specifiniai vaiko dvasinį pasaulį atspindintys jausmai:

1. Doroviniai (kylantys iš vaiko santykio su socialine ir fiziologine aplinka);
2. Estetiniai (kylantys iš vaiko sąveikos su estetiniais objektais);
3. Praksiniai (kylantys iš vaiko išgyvenimų žaidžiant ir mokantis).

Išvardintos emocijų kategorijos yra be galo reikšmingos vaiko asmenybės raidos vystymuisi, tai galioja tiek teigiamoms emocijoms, tiek neigiamoms. Muzikinėje veikloje yra patiriami anksčiau išvardinti emociniai tipai. Muzikos pamokoje vaikai užsiima muzikine raiška, mokosi ekspresyvumo, žaidžia, juda, pradeda jausti estetinę meno vertę, bendrauja su klasės draugais ir mokytoju. Šis platus spektras sociokultūrinės patirties plėtoja vaiko požiūrį į mokyklos bendruomenę, pasaulio kultūrinius ypatumus ir dvasingumo koncepcijas, skatina aktyvumą, natūralų smalsumą ir motyvaciją, bei ugdo asmenybės individualumą (Girdzijauskienė, 2004). Girdzijauskienė (2004) atlikto tyrimo metu, kuriame buvo išsamiai apklausti tiriamieji subjektai – mokiniai ir jų pedagogai, paaiškėjo, kad daugiau nei pusė pradinių klasių mokinių muzikos pamokose patiria intensyvių emocijų, iš jų daugiau džiaugsmingų nei slogių. Daugiausiai mokiniai jaučia malonius potyrius: žaidžiant ir muzikuodami jaučia pasitenkinimą, džiaugiasi gavę gerus įvertinimus už save bei draugus. Taip pat pastebėti skirtumai tarp lyčių: mergaitės labiau išgyvena atitinkamai sėkmingus ir nuviliančius įvykius.

Dainavimas muzikos pamokoje ne tik tobulina pačius dainavimo gebėjimus, bet ir padeda vaikui prasmingai ir kultūriškai socializuotis. Pasak Kavaliauskaitės (2001), dainuojant lavėja vaikų balso stygos, kūno laikysena, stiprėja kvėpavimo sistema. Anot Katinienės (1988), dainavimo veikla taip pat gerina fonetinius kalbėjimo sutrikimus. Tačiau dainavimo poveikis vaikams nėra tik fiziologinis. Kavaliauskaitė (2001) teigia, kad dainavimas yra „natūrali vaiko

reikmė“, – dainavimas ne tik lavina vaikų muzikalumą, bet ir leidžia skleistis jų saviraiškai (Kavaliauskaitė, 2001, p. 20). Pagal Balčytį (2009), dainavimas iš klausos labiausiai padeda įsijausti į muziką, pajusti jos tikrą galią. Taigi, pradinių klasių vaikai dainavimu praturtina savo būtį menine išraiška ir tuo pagerina savo emocinę būklę. Panašiai mano ir Velička (1995), kad žmonės savo mintis, racionalų turinį atskleidžia paprastai tariant žodžius, tuo tarpu, emocinį turinį reiškia žodžius intonuojuant. Tam pritaria ir Katinienė (1988), teigdama, kad dainuojančio vaiko balso stygų virpesiai sujudina ne tik kūną, bet ir pačią vaiko sielą. Tai padeda pajusti vidinių išgyvenimų svarumą, emocijų kaitos požymius ir geriau suprasti pačias emocijas. Tai yra puiki ugdymo priemonė: dainuodami vaikai aktyviai atlieka muzikinę raišką, balsu, judesiais ir emocijomis atskleidžia meninį turinį ir atranda galimybę save realizuoti, pajusti prasmę ir pasimėgavimą muzikos sklaidoje, kultūriniuose renginiuose, bei bendruomeniškuose užsiėmimuose. Dainavimas padeda vaikams prasmingai socializuotis mokykloje, dainavimo dėka formuojasi vaikų požiūris į muziką, vystosi estetinė nuovoka ir jų santykiai su supančiu pasauliu (Katinienė, 1998, p. 56).

Norint tinkamai ugdyti vaikus ir suteikti geriausias galimybes pozityviai vaikų socializacijai, privaloma atsižvelgti ir taikyti tai amžiaus grupei tinkamas mokymo formas. Žaisminga veikla, integruota fiziniu judesiu, reguliuoja vaikų emocijas, teikia džiaugsmo, suburia vaikus atvirai komunikacijai, šiltam bendravimui (Van der Merwe ir Habron, 2020). Vienas svarbiausių ugdymo principų pradinėje mokykloje yra mokymas, pateikiamas žaidimo forma. Pasak Ralienės ir Ragauskienės (2001), žaidimas leidžia vaikui sklandžiai integruotis į socialines grupes, kaupia būtiną gyvenimišką patirtį. Vaikai, žaidimo dėka, lavina vaizduotę, kūrybiškumą, bendravimo įgūdžius, emocinį suvokimą, saviraišką. Žaidimas yra neatsiejama vaiko gyvenimo dalis ir turi labai daug reikšmės besivystančiai vaiko psichosocialinei raidai. Žaisdamas vaikas mokosi iš savo patirties, ką reiškia jausti baimę, pasitenkinimą ir nepasitenkinimą, drovumą, pavydą, pasitikėjimą savomis jėgomis ir begalę kitų emociškai prasmingų gyvenimo akimirkų. Tai yra reikšminga patirtis, padėsianti vaikui pažinti pasaulį, patį save ir paruošianti vaiką naviguoti tolesnėse gyvenimo situacijose. Žaidimai, rateliai, anot Jarovaitienės (2002), priverčia vaiką bendrauti su bendraamžiais, ugdyti socialinius įgūdžius, bendrą socializaciją. Dėl to lietuvių liaudies muzikos repertuaras pradinėje klasėje yra toks tinkamas. Vaikai lengvai įsimena nesudėtingas liaudiškas melodijas, šoka ratelius, žaidžia žaidimus. Pagal Balčytį (2004), liaudies išmintis, apipavidalinta vaikams suprantamais dainų žodžiais įstringa ne tik atmintyje, bet ir sąmonėje. Liaudies muzika moko senosios liaudies išminties, moralinių vertybių, tautiškumo. Bendrai, tautinis sąmoningumas yra svarbi vaiko identiteto ieškojimo dalis. Anot Pikūno ir Palujanskienės (2001), vaikais, augęs aplinkoje, kurioje trūksta tautinio auklėjimo, vaiko raidoje pasireiškia asocialumas, nepripažinimas

prie visuomenės, dvasingumo stoka ir kartais polinkis nusikalsti įstatymams (2001, p. 145). Tautinė savimonė padeda vaikui tapatintis su tautos kultūra, vertybėmis, pasaulėžiūra, „duoda jo ar jos identifikacijai savotišką atspalvį“ (Pikūnas ir Palujanskienė, 2001, p. 37). Taigi, vaikai labiau įsijungia į bendruomenišką veiklą, praturtina savo identitetą, tapatindamas su žmogiškosiomis ir tautinėmis vertybėmis.

Neformalusis ugdymas taip pat lemia vaiko pozityvią socializaciją. Kaip rašo Pinkevičienė (2012): „Europoje neformalusis švietimas reiškia solidarumą, bendrumą, grupinį mokymą ir socialinius įgūdžius“ (Pinkevičienė, 2012, p. 2). Neformaliojo ugdymo veiklose vaikai, prižiūrimi mokytojo, gali elgtis savarankiškiau nei pamokose, mokytis spręsti kilusius konfliktus ir vystyti draugystę su bendraamžiais mokiniais. Neformaliojo ugdymo turinys pasižymi žaidybine forma, žaidimai itin pozityviai veikia vaiko socializaciją. Taigi, popamokinėje veikloje vaikai patiria solidarumą bei bendruomeniškumą (Ruškus ir kt., 2009). Kadangi neformalus ugdymas yra neprivalomas, yra aišku, kad vaikai įsijungia į popamokinę veiklą norėdami tobulinti savo gabumus konkrečioje srityje. Vaiko identitetas formuojasi sparčiau ir pozityviau kai vaikas pats renkasi save ugdyti ir praleisti laisvalaikį turiningai (Dzenuškaitė, 1991). Anot Hewitt (2018), vaikams muzikuojant su draugais yra jaučiama ramybė, saugumas, natūraliai su muzika siejami pozityvūs jausmai, savirealizacija. Popamokinė muzikos veikla ypač teigiamai veikia vaikus su specialiaisiais poreikiais, Saugi, draugiška skatina asmens identiteto vystymąsi, suteikia puikias sąlygas plėtotis saviraiškai, kūrybingumui, muzikalumui, socialiniams įgūdžiams.

Apibendrinant, galima teigti, kad formalusis ir neformalusis muzikinis ugdymas gali lemti, kaip vaikas adaptuosis į visuomenę, kokios išryškės vaiko charakterio savybės, kaip socializuosis mokykloje ir už jos ribų. Labai svarbu planuoti ugdymo procesą, kuris atitinka pradinių klasių amžiaus vaikų poreikius ir koncentruoti ties muzikine raiška. Įdomus, veikiantis emocijas ir žaidimu paremtas muzikinio ugdymo turinys, verčia vaikus noriai įsitraukti į ugdymo procesą. Emocinė raiška – tai terpė, per kurią vaikai suvokia pasaulį, įgauna identitetą. Muzikos pamokos veiksenos skatina vaikus pajusti intensyvias emocijas per socialinę aplinką, estetines koncepcijas ir pamokantį žaidimo procesą. Dainavimas yra labiausiai prieinama saviraiškos priemonė, stiprina fiziologines kūno funkcijas ir puoselėja meilę muzikai. Lietuvių liaudies muzikos integracija pamokose skatina vaikų pilietiškumą, dvasingumą, moko moralinių vertybių. Popamokinėje veikloje vystosi vaikų socialiniai įgūdžiai, savarankiškumas, suteikiamos pozityvios emocijos, skatinančios vaikų bendruomeniškumą ir įsitraukimą į visuomeninį kultūrinį gyvenimą.

2. TYRIMO METODOLOGIJA

Siekiant identifikuoti pradinių klasių mokinių socializacijos ypatumus muzikinio ugdymo kontekste, buvo pasirinktas empirinis (kokybinis) tyrimo tipas. Tyrime buvo apklausti įvairaus amžiaus muzikos pedagogai, dirbantys su pradinių klasių mokiniais. Pasirinktas metodas – iš dalies struktūruotas interviu. Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016) teigimu, iš dalies struktūruoto interviu klausimyno pagrindinės temos ir svarbiausi klausimai turi būti iš anksto apgalvoti, tačiau interviu eiga yra lanksti. Klausimus galima užduoti nebūtinai pagal nustatytą eiliškumą, o pagal tai, į kurią pusę krypta pokalbio temos interviu metu. Taip pat pagal natūralią pokalbio eigą galima keisti klausimo formulotę, suteikti arba paprašyti išsakytos minties papildymo.

Duomenų rinkimas. Interviu pokalbiai su tyrimo informantais buvo įrašyti ir transkribuoti. Gauti tyrimo duomenys buvo išanalizuoti fenomenologine metodologija, kuri anot Viluckienės (2011), leidžia susitelkti į informantų socialinių situacijų suvokimą, padeda atskleisti, kaip informantas interpretuoja ir vertina įvairius gyvenimo įvykius, žmogaus būtį ir santykį su sociumu. Duomenų analizės pagrindinis tikslas, yra suteikti prasmę dideliame kiekiui duomenų, surinktų iš empirinio tyrimo (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016). Duomenų analizė sutvarko ir įformina informaciją, kuri vėliau leidžia suvokti tiriamąjį dalyką platesne prasme ir konceptualizuoti informantų išsakytas mintis. Duomenų įprasminimas leidžia pamatyti socialinę tikrovę abstraktesniu kampu: „Šie du analitiškai atskiri segmentai – duomenų sutvarkymas, sąsajų ir apibendrinimų ieškojimas (analizė) bei aiškinimas (interpretacija) – sudaro duomenų analizės etapą” (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016, p. 315).

Tyrimo imtis. Tyrimui buvo apklausti 7 įvairaus amžiaus muzikos pedagogai, dirbantys su pradinių klasių mokiniais Šiaulių miesto bendrojo lavinimo mokyklose ir kitose į muzikos ugdymo įstaigose. Laikantis konfidencialumo, informantai buvo užkoduoti pateiktu būdu: P1; P2; P3; P4; P5; P6; P7. Kiekvienas iš klausimų buvo profesionalūs – sudaryti be išankstinių nuomonių, nusistatymų, pagrįsti tik smalsumu bei nuoširdumu. Kiekvienam iš informantų buvo leista žinoti, kad jų dalyvavimas tyrime yra savanoriškas ir neapmokamas, be to, jiems galima nuspręsti bet kada nutraukti interviu procesą. Tyrimo rezultatuose buvo užtikrintas absoliutus informantų anonimiškumas: rezultatuose nėra konkrečių apklaustųjų pedagogų duomenų, pagal kuriuos būtų galima atpažinti atitinkantį asmenį. Per interviu informantams buvo atskleisti tyrimo tikslai ir uždaviniai.

Tyrimo procesą sudarė keli etapai. Pirmasis etapas – buvo pasirinkta tyrimo metodas – interviu. Interviu metodo pasirinkimą nustatė tyrimo objektas ir tyrimo tikslas.

Antrasis etapas – pagal teorinę tyrimo analizę buvo sudaryti 8 klausimai. Klausimai buvo

sudaryti taip, kad identifikuotų pradinių klasių mokinių socializacijos ypatumus muzikinio ugdymo kontekste.

Trečiasis etapas – buvo atliktas interviu pokalbis. Su informantais buvo sutartas susitikimo laikas, o susitikus buvo trumpai padiskutuota apie baigiamojo darbo temą, tyrimo uždavinius, tikslus. Taip pat informantams buvo leista žinoti, kad jų pasidalintos patirties duomenys bus keliami tik į baigiamąjį darbą tyrimo tikslais, o informacija kokybinio tyrimo rezultatuose bus pateikta anonimiškai (užkoduota P1 – P7).

Ketvirtasis etapas – atlikta kokybinio tyrimo duomenų analizė. Tyrimas buvo išanalizuotas suskirstant informantų atsakymus į kategorijas ir subkategorijas. Tyrimo metu gauti duomenys buvo išanalizuoti naudojantis fenomenologine metodologija.

Penktasis etapas – Pateikta tyrimo duomenų interpretacija. Informantų suteikti duomenys buvo apibendrinti: pateiktos išvados, palyginimas su moksline literatūra.

Tyrimo etika. Visų pirma, tyrėjas privalo objektyviai vertinti informantų tyrimo metu išsakytą informaciją ir pateikti šiuos duomenis autentiškus, nesuklastotus. Visų antra, tyrėjams ir tyrimo dalyviams skatinama praktikuoti šias kilnias vertybes: pasitikėjimą kitais žmonėmis, tarpusavio pagarbą, vadovautis teisingumu ir prisiimti atsakomybę už savo veiksmus. Visų trečia, Etikos standartai ne tik nusako deramą tyrėjo elgesį, bet ir nurodo tyrimo duomenų bei jų rezultatų tinkamumą ir adekvatumą. Laikytis etikos reikalavimų – reiškia įgalinti aukštesnę tyrimo darbo kokybę (Žydzūnaitė ir Sabaliauskas, 2017). Tyrėjo elgesio etika, anot Žydzūnaitės ir Sabaliausko, turi pasižymėti šiais atributais: „<...> minčių ir veiksmų darna; nuoseklumu, laikantis susitarimų bei pažadų, atidžia ir kritiška savo bei kolegų veiklos analize, atvirumu, dalijantis turimais ištekliais, idėjomis, tyrimo duomenimis bei rezultatais, atvirumu kritikai, socialine atsakomybe, skatinant socialinę gerovę ir vengiant žalos, atliekant mokslinius tyrimus, šviečiant visuomenę“ (2017, p. 10). Pagal Gaižauskaitę ir Valavičienę, pagrindiniai kokybinio tyrimo etikos principai: gerbti informanto autonomiją pasirinkimą dalyvauti tyrime arba atsisakyti dalyvavimo, informuoti tyrimo dalyvį apie reikiamą informaciją apie tyrimo etiką, tikslą, uždavinius, užtikrinti informanto konfidencialumą, apsaugoti informantą nuo įmanomos moralinės žalos (2016, p 60).

3. MUZIKOS PEDAGOGŲ POŽIŪRIO Į MUZIKINIO UGDYMO METODŲ ĮTAKĄ 1–2 KLASIŲ MOKINIŲ SOCIALIZACIJAI EMPIRINIS TYRIMAS

3.1. Tyrimo dalyvių demografiniai duomenys

Informantų interviu rezultatai buvo analizuojami: atsakymai apibendrinti suskirstant į kategorijas bei subkategorijas, informantų nuomonę grindžiantys teiginiai buvo pateikti ir palyginti su temą atitinkančios mokslinės literatūros žiniomis. Pateiktais atsakymais informantai atskleidė savo nuomonę apie pradinį klasių mokinių socializaciją muzikos ugdymo kontekste.

Informantams buvo užduoti šie klausimai:

1. Koks jūsų amžius?
2. Kokia jūsų lytis?
3. Kiek metų dirbate su pradinėmis klasėmis?
4. Ar pastebite, kad pirmokams pradėjus lankyti mokyklą, kyla sunkumų prisitaikant prie naujos aplinkos? Kokius esminius sunkumus galėtumėte įvardinti?
5. Kokie pedagoginiai sprendimai, iš jūsų patirties, labiausiai gelbsti vaikams adaptuotis prie naujos tvarkos pirmoje klasėje?
6. Ar pastebite skirtumų tarp berniukų ir mergaičių elgesio muzikos pamokose? Kaip, jūsų nuomone, skirtingos veiklos ar metodai veikia jų įsitraukimą ir bendravimą?
7. Ar muzikos pamokose naudojate euritmijos principus (pvz.: kūno judesius, ritmo pajautos per šokį)? Kaip, jūsų nuomone, euritmijos užduotys veikia vaikų socializacijos procesą?
8. Ar pastebite, kad dainavimas skirtingai veikia drovesnius ir aktyvesnius mokinius? Kaip tai atsiskleidžia pamokose?
9. Ar savo pamokose naudojate žaidimo formatą? Kaip vaikai reaguoja? Ar kyla sunkumų dėl klasės drausmės?
10. Ar savo pamokose skiriate dėmesio mokinių kūrybiškumui (pvz., improvizacijai, muzikos kūrimui, savitam atlikimui)? Jei taip, kokie elgesio požymiai išryškėja vaikų saviraiškoje kūrybinių užduočių metu?
11. Ar galėtumėte pateikti pavyzdį, kai tam tikras metodas padėjo vaikams geriau įsitraukti į grupę?

Tyrimo dalyvavusių septynių pedagogų užkoduoti duomenys (P1–P7), socialiniai ir kita

demografinė informacija pateikta 1 lentelėje.

1 lentelė. Informantų socialiniai ir demografiniai duomenys

	P1	P2	P3	P4	P5	P6	P7
Amžius	43	53	30	22	46	41	31
Lytis	Moteris	Moteris	Moteris	Moteris	Moteris	Vyras	Moteris
Darbo stažas (metai)	18	20	5	2	9	1	10

1 lentelės duomenys iliustruoja, kad informantų amžius svyravo nuo 22 iki 46 metų, o darbo stažas – nuo 1 iki 20 metų patirties ugdant 1–2 klasių mokinius muzikos dalyko.

3.2. Tyrimo rezultatų analizė

Tyrimo pradžioje informantams buvo užduotas klausimas: Ar pastebite, kad pirmokams pradėjus lankyti mokyklą, kyla sunkumų prisitaikant prie naujos aplinkos? Kokius esminius sunkumus galėtumėte įvardinti? Išanalizuoti duomenys buvo suskirstyti į kategoriją „Adaptacijos sunkumai” ir 4 subkategorijas: „Nesutarimai su bendraamžiais”, „Emociniai iššūkiai“, „Šokas dėl griežtesnių taisyklių” ir „Keblumai dėl naujo dienos ritmo” (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Vaikų adaptacija, pereinant iš darželio į pradinę mokyklą

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
ADAPTACIJOS SUNKUMAI	Nesutarimai su bendraamžiais	„Išryškėja socialiniai sunkumai <...> bendravimas su naujais bendraamžiais“ (P1)
	Emociniai iššūkiai	„<...>jaučia nerimą, nedrąsumą ar ilgesį tėvams“ (P1)
	Šokas dėl griežtesnių taisyklių	„Jiems sudėtinga suvokti, kad vyksta pamoka“ (P4)
	Keblumai dėl naujo dienos ritmo	„Jaučiasi naujas dienos ritmas, nes mokykloje atsiranda daugiau struktūros, taisyklių, reikia ilgiau išlaikyti dėmesį. Dėl to vaikai greičiau pavargsta, jiems sunkiau susikaupti“ (P7)

Antroje lentelėje analizuojama mokinių adaptacijos patirties specifika, pereinant iš vaikų darželio į pradinę mokyklą. Visi informantai sutinka, kad paprastai vaikams nėra lengva pritapti prie naujos tvarkos pradinėje mokykloje. Subkategorija „Nesutarimai su bendraamžiais” buvo

išskirta informantams pasidalinus pastebėjimais apie vaikų tarpusavio bendravimą. Anot apklaustųjų, vaikams vis dar nelengva nuolat bendrauti su bendraamžiais ir suprasti komandinio darbo dinamiką, ypač, jeigu yra didesnis skaičius naujų klasės draugų: „<...> jiems dar sunku būti šalia bendraamžių” (P5), „<...> užtrunka adaptuotis prie minties, kad yra komandoje, kad nėra patys svarbiausi” (P6) „Išryškėja socialiniai sunkumai <...> bendravimas su naujais bendraamžiais” (P1). Tokie atsakymai sudaro įspūdį, kad vaikams pirmoje klasėje dažnai būna per daug socialinės sąveikos, galima manyti, kad klasėje yra per didelis skaičius mokinių, arba paprasčiausiai reikia ilgesnio pereinamojo laikotarpio nei vienerių metų ikimokyklinio laikotarpio.

Antroje subkategorijoje, „Emociniai iššūkiai” informantas liudija vaikų pasimetimą, atėjus į pirmą klasę, nes ilgisi tėvų: „<...> jaučia nerimą, nedrąsumą ar ilgesį tėvams” (P1). Atsakymą galima interpretuoti taip – diena mokykloje yra per ilga ir vaikai dar nepasiruošę atsiskirti nuo tėvų didelei dienos daliai.

Nemažai informantų sutiko, kad mokiniams sunkiai sekasi prisitaikyti prie pačios mokyklos sistemos. Tai gali atrodyti kaip taisyklių laužymas arba tiesiog nesuvokimas, kodėl taisyklių reikia laikytis, nesuvokimas, kaip padoriai reikia elgtis pamokoje, koks jos tikslas ir pan. Subkategoriją „Šokas dėl griežtesnių taisyklių” iliustruoja šie informantų teiginiai: „<...> laikytis bendrų susitarimų” (P5) „Jiems sudėtinga suvokti, kad vyksta pamoka” (P4) „Erdvės ir sistemos pasikeitimas” (P2) „<...> gali kilti sunkumų <...> klausantis nurodymų ar atliekant užduotis savarankiškai” (P1).

Paskutinė Subkategorija „Keblumai dėl naujo dienos ritmo” buvo sudaryta išanalizavus informantų duomenis, teigiančius, kad vaikams pirmoje klasėje ramus būvimas, ilgas sėdėjimas suole yra dar nesuprantama arba nepriimtina koncepcija. Anot apklaustųjų, vaikams sunku išlaikyti dėmesį per visą pamokos ilgį, greičiau pavargsta, nesusitaiko su mintimi, kad mokykloje vyrauja griežta rutina: „Negebėjimas ilgą laiką praleisti suoluose. Dar didelis noras žaisti ir sukaupti dėmesį ilgiau nei 6–8 min” (P6), „<...> gali kilti sunkumų išlaikant dėmesį <...>” (P1), „Jaučiasi naujas dienos ritmas, nes mokykloje atsiranda daugiau struktūros, taisyklių, reikia ilgiau išlaikyti dėmesį. Dėl to vaikai greičiau pavargsta, jiems sunkiau susikaupti” (P7) , „<...> viskas nauja, kitokia tvarka nei buvo anksčiau” (P2).

Išanalizavus informantų nuomonę apie pirmųjų adaptaciją, paaiškėjo, kad vaikams perėjimas iš darželio į pradinės mokyklos sistemą yra pilnas iššūkių. Vaikams nelengva prisitaikyti prie naujos aplinkos, nes joje yra didesnis bendraamžių skaičius, vaikai nepratę dirbti komandoje. Taip pat ištirta tai, kad vaikams pamokos struktūra yra nepažįstamas konstruktas, vyrauja nesuvokimas, koks iš vis yra tikslas, elgesio normų, taisyklių nepripažinimas. Pasireiškia tėvų ilgesys, maištavimas, nerimas. Informantų pastebėjimais vaikai pavargsta mokyklose, nes

pamokos yra per ilgios, veiklos yra pasyvios, per daug sėdėjimo suoluose.

Toliau informantai buvo užklausti apie tai, kaip jie sprendžia problemas, susijusias su mokinių adaptacijos problemomis pirmoje klasėje. Klausimas skambėjo taip: kokie pedagoginiai sprendimai iš jūsų patirties, labiausiai gelbsti vaikams adaptuotis prie naujos tvarkos pirmoje klasėje? Išanalizavus duomenis, buvo sudaryta kategorija „Adaptaciją palengvinantys pedagoginiai sprendimai“, kuri suskirstyta į 5 subkategorijas – „Pertraukos pamokos metu“, „Piešimo integracija“, „Judesio integracija“, „Žaidimo formato integracija“, ir „Muzikinės veiklos“ (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Pedagoginiai sprendimai, padedantys vaikams adaptuotis pirmoje klasėje

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
ADAPTACIJĄ PALENGVINANTYS PEDAGOGINIAI SPRENDIMAI	Pertraukos pamokos metu	„Padedą tokie dalykai kaip muzikinės pertraukėlės, nes vaikai tada gali trumpam atsipalaiduoti, prasijudinti, ir po to vėl lengviau grįžta prie veiklos (P7)“
	Piešimo integracija	„<...> naudoju piešimą su atpalaiduojančia muzika – tada jie nurimsta“ (P7)
	Judesio integracija	„Padedą ritmavimas ir šokiai muzikoje, ypač kai naudojamos skarelės ar kitos priemonės, truputi mokosi ir susikaupti ir laikytis bendro tempo“ (P2)
	Žaidimo formato integracija	„<...> kai kažką pateiki per istoriją ar žaidybines situacijas, jie net nepastebi, kaip pradeda laikytis taisyklių ar įsitraukia į veiklą... viskas atrodo ne kaip privaloma, o kaip tiesiog įdomi veikla“ (P3)
	Muzikinės veiklos	„Bendras muzikavimas, pavyzdžiui, grojimas paprastais instrumentais padeda užmegzti ryšius tarp vaikų, nes jie patiria bendrą sėkmės jausmą. Tokiose veiklose net ir drovesni mokiniai dažniau atsiskleidžia ir lengviau įsilieja į klasės bendruomenę“ (P1)

Pirmoji subkategorija buvo išskirta pagal dviejų informantų duotomis rekomendacijomis. Mažiesiems vaikams yra svarbu daryti pertraukas pamokos metu. Tai įrodantys teiginiai: „Padedą tokie dalykai kaip muzikinės pertraukėlės, nes vaikai tada gali trumpam atsipalaiduoti, prasijudinti, ir po to vėl lengviau grįžta prie veiklos“ (P7), „<...> o tada staiga sustojam ir reikia visiškai tyliai išbūti kelias sekundes, klausytis, kas vyksta aplink“ (P2). Informantų įžvalgos patvirtina pastebėjimus apie pirmokų adaptacijos sunkumus iš ankščiau (žr. 2 lentelės „Keblumai dėl naujo dienos ritmo“). Vaikams sunku susikaupti iš išsėdėti per visą pamokos ilgį, todėl svarbu sustoti, atsipūsti, arba atvirkščiai, priklausomai nuo poreikio, fiziškai pajudėti.

Antroje subkategorijoje „Piešimo integracija“ nurodyta vieno iš pedagogų nuomonė, kas iš patirties padėjo atlaisvinti vaikus ir jiems lengviau susitaikyti su nauja mokyklos rutina. Pedagogo teigimu, piešimo veikla muzikos pamokoje tam yra naudinga. Iliustruojantis teiginys: „<...>

naudoju piešimą su atpalaiduojančia muzika – tada jie nurimsta” (P7).

Taip pat iš mokytojų atsakymų sudaryta subkategorija „Judesio integracija”. Pagal informantus, vaikams yra itin svarbi fiziškai judri veikla. Įrodantys teiginiai: *„Aišku, dainavimas kartu su judesiais labai gerai veikia, tai vaikams įdomu, jie įsitraukia*” (P7). Judesio integracija ne tik socializuoja vaikus, bet ir suteikia galimybę praktiškai išjausti muzikinius garsus bei ritmą. Taip pat P2 siūlo, naudoti papildomas priemones: *„Padeda ritmavimas ir šokiai muzikoje, ypač kai naudojamos skarelės ar kitos priemonės. Truputį mokosi ir susikaupiti, ir laikytis bendro tempo*” (P2). Muzika per judesį moko susikaupimo ir vaikams pajusti bendrumo jausmą šokant drauge su kitais.

Subkategorija „Žaidimo formato integracija” buvo sudaryta atsižvelgiant į informantų pasisakymus, teigiančius, kad mokiniai muzikos pamokoje socializuojasi ir geriau adaptuojasi prie naujos tvarkos atlikdami užduotis, pateiktas žaidimo formatu. Iliustruojantys teiginiai: *„Grupiniai žaidimai, pavyzdžiui, „klausyk ir atsakyk” ar muzikinių frazių kartojimas, skatina klausytis vieniems kitų ir bendradarbiauti*” (P1). Taip pat informantai P3 ir P4 tvirtina, kad žaismingos pamokos metu vaikai įsijaučia į pamokos turinį ir geriau įsisavina žinias: *„<...> kai kažką pateiki per istoriją ar žaidybinę situaciją, jie net nepastebi, kaip pradeda laikytis taisyklių ar įsitraukia į veiklą, viskas atrodo ne kaip privaloma, o kaip tiesiog įdomi veikla*” (P3), *„Padeda žaidimai, nes jie vaikus tiesiog natūraliai pritraukia*” (P4). Iš duotų duomenų galima sudaryti prielaidą, kad pamokos struktūra, kurioje vyrauja akademiškumas ir formalumas, yra vaikams neįdomi ir nepatraukli. Galima teigti, kad adaptacijos ir ugdymo procesai yra efektyvesni tuomet, kai pamokos plano turinys atitinka mokinių amžiaus tarpsnio ypatumus, o pernelyg griežtas reikalavimas paklusti gali riboti jų įsitraukimą į veiklą.

Paskutinioji subkategorija „Muzikinės veiklos” buvo sudaryta pagal vieno informanto pasisakymą, nurodantį muzikavimo grupėse svarbą vaiko gerovei. Tai neturi būti komplikotas procesas, grojimas instrumentais drauge suteikia sąlygas vaikui patirti bendrystės džiaugsmą. Tai, anot informanto, galioja tiek aktyviems, tiek drovesniems vaikams. Subkategoriją grindžia teiginys: *„Bendras muzikavimas, pavyzdžiui, grojimas paprastais instrumentais, padeda užmegzti ryšius tarp vaikų, nes jie patiria bendrą sėkmės jausmą. Tokiose veiklose net ir drovesni mokiniai dažniau atsiskleidžia ir lengviau įsilieja į klasės bendruomenę*” (P1). Taip pat mokytoja pažymi, kad specifiškai improvizacinės užduotys suteikia pamokoje struktūros: *„Labiausiai pasiteisina paprastos muzikinės improvizacijos, nes jie suteikia aiškią struktūrą*” (P1). Tai leidžia suprasti, kad muzikinės ir kūrybinės veiklos yra reikšmingos veiklos, derančios prie pirmųjų poreikių pritapti prie naujos tvarkos atėjus į mokyklą. Taip pat apklaustieji tvirtina, kad viena geriausių ir lengviausiai prieinamų veiklų, padedančių vaikams adaptuotis pirmoje klasėje yra dainavimas.

Anot informantų, vaikams dainavimas kartu juos nuramina, džiugiai nuteikia ir leidžia geriau pažinti savo klasės draugus: „Vaikams tai labai natūralu ir patinka, jie noriai įsitraukia. Per dainavimą jie kažkaip atsipalaiduoja, lengviau priima tą naują aplinką” (P6), „Padeda lengvos, smagios dainelės <...>” (P4), „<...> tada jie tarsi susivienija, lengviau tampa būti grupėje ir laikytis bendros tvarkos” (P5). Dainavimas yra kiekvienam intuityviai pasiekiamas, malonus ir leidžia atitrūkti, suteikia vienybės jausmą. Taip pat atsispindi pedagoginis požiūris, nurodantis ritminių pratimų reikšmę vaiko socialiniam vystymuisi. Teiginys „*Darom paprastus ritminius pratimus su plovimais ar instrumentais, ir tada visi turi laikytis to paties ritmo, klausytis vieni kitų*” (P5) įrodo tai, kad ritmo mušimas bendrai leidžia vaikams suvokti komandinio darbo svarbą, pasijusti esą bendruomenė dalimi ir atkreipti dėmesį, kad klasės draugų indėlis taip pat vertas išklausymo. Duotas požiūris leidžia daryti prielaidą, kad bendras ritmo mušimas yra vaikams intuityviai suprantama veikla, lavinantis įsiklausymą ir empatijos jausmą.

Apibendrinant galima teigti, kad vaikų adaptacijai svarbų vaidmenį atlieka įvairios, jų amžiui pritaikytos ugdymo veiklos. Pagal apklaustuosius, pertraukėlės, daromos vidury pamokos, suteikia progą vaikams nusiraminti ir turiningai tęsti muzikinę veiklą toliau. Taip pat vaikus atpalaiduoja piešimas, integruojamas į muzikinį ugdymo turinį. Judesio integracija veikia itin efektyviai, norint įtraukti vaikus į ugdymo veiklas, ir suteikia puikią terpę pajusti muzikinį ritmą per kūną. Taip pat pabrėžiama žaidimo reikšmė pamokos metu. Anot informantų žaidimas natūraliai įtraukia į naują mokymosi struktūrą. Bendras muzikavimas suteikia vaikams galimybę patirti bendrystę, solidarumą, teikia teigiamų emocijų.

Ketvirtoji lentelė sudaryta apklausus informantus apie jų sampratą į skirtumus tarp mergaičių ir berniukų socializacijos kontekste. Klausimas su papildymu skambėjo taip: Ar pastebite skirtumų tarp berniukų ir mergaičių elgesio muzikos pamokose? Kaip, jūsų nuomone, skirtingos veiklos ar metodai veikia jų įsitraukimą ir bendravimą? Pagal duomenis sudaryta lentelė, susidedanti iš 3 kategorijų ir 6 subkategorijų. Pirmąją kategoriją „Mergaičių socializacijos ypatumai” apima tris subkategorijas – „Polinkis meninei saviraiškai, „Didesnis imlumas ugdymo turiniui” ir „Tendencija efektyviau reguliuoti emocijas”. Kategorijoje „Berniukų socializacijos ypatumai” išskirtos dvi subkategorijos: „Polinkis į konkuravimą ir tyrinėjimą” ir „Polinkis labiau dalyvauti aktyviose veiklose” (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Skirtumai tarp mergaičių ir berniukų socializacijos kontekste

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
MERGAIČIŲ SOCIALIZACIJOS YPATUMAI	Polinkis meninei saviraiškai	„Mergaitės dažniau noriai įsitraukia į dainavimą, kūrybines užduotis ar ramesnes veiklas, kuriose galima išreikšti emocijas” (P1)

	Didesnis imlumas ugdymo turiniui	„Mergaitės greičiau prisitaiko prie sistemos <...> greičiau geba <...> dirbti pamokų metu” (P2)
	Tendencija efektyviau reguliuoti emocijas	„Mergaitės <...> greičiau geba suvaldyti emocijas <...>” (P2)
BERNIUKŲ SOCIALIZACIJOS YPATUMAI	Polinkis į konkuravimą ir tyrinėjimą	„Berniukai susidomi iššūkiais ir siekia pirmi išmokyti groti instrumentais.” (P5)
	Polinkis labiau dalyvauti aktyviose veiklose	„<...> įtrauki daugiau judesio, ritmo ar žaidimų, tada ir berniukai labiau įsitraukia” (P7)

Išanalizavus apklaustųjų pedagogų mintis apie vaikų skirtumus lyčių kontekste, buvo išskirta kategorija nurodanti elgesio bruožus, būdingus mergaitėms. Išsiaiškinta, mergaitės yra linkusios drąsiau atsiskleisti meninėje terpėje. Subkategoriją „Polinkis meninei saviraiškai” remiantys mokytojų teiginiai: „Berniukam daugiau būna gėda prieš visus pasireikšti” (P6), „Mergaitės dažniau noriai įsitraukia į dainavimą, kūrybines užduotis ar ramesnes veiklas, kuriose galima išreikšti emocijas” (P1) „Mergaitės linkę labiau susidomėti dainavimu” (P5), „Mergaitės dažniau noriai įsitraukia į dainavimą, berniukai vangiau dainuoja” (P7), „Jos aktyviau dainuoja, greičiau prisijungia prie bendro atlikimo, drąsiau reiškias” (P7). Duoti atsakymai leidžia daryti išvadą, kad dainuojant viešai, berniukai elgiasi droviau, jiems atrodo, kad dainavimas yra „mergaitiškas” užsiėmimas, todėl vaikų tarpe meninė išraiška tampa labiau priimtina mergaitėms. Duomenys rodo, kad mergaitės noriai įsitraukia į dainavimo veiklas, neturi diskomforto (arba turi mažiau diskomforto nei berniukai) demonstruojant emocijas meninėje saviraiškoje, ypač dainuojant.

Subkategorijoje „Didesnis imlumas ugdymo turiniui” nurodomos informantų įžvalgos apie mergaičių elgesio ypatumus muzikos pamokose. Anot apklaustųjų, mergaitėms yra lengviau nei berniukams adaptuotis prie pamokos taisyklių ir tvarkos: „<...> mergaitėms lengviau, jos labiau, greičiau geba prisitaikyti” (P3), „Mergaitės greičiau prisitaiko prie sistemos <...> greičiau geba <...> dirbti pamokų metu” (P2). Galima daryti prielaidą, kad mokyklos sistema yra palankesnė mergaitėms, nes tyli, ir rami aplinka yra joms palankesnė.

Taip pat vienas iš apklaustųjų pedagogų pateikia nuomonę, teigiančią mergaičių gebėjimą sėkmingiau reguliuoti savo emocijas. Trečiosios subkategorijos „Tendencija efektyviau reguliuoti emocijas” iliustruoja teiginys: „Mergaitės <...> greičiau geba suvaldyti emocijas <...>” (P2). Teiginys atspindi, tai kas jau yra ištirta – mergaitės pasižymi teigiamu afektu, jos dažniau rodo šiltas emocijas, lengviau įsitraukia į bendrą pokalbį, greičiau demonstruoja malonų grįžtamąjį ryšį suaugusiems (Olino ir kt., 2013).

Informantams pasidalinus patirtimi apie skirtingus elgesio bruožus tarp mergaičių ir berniukų, paaiškėjo berniukų tarpe vyrauja stiprus noras patenkinti smalsumą, parodyti kitiems klasės draugams savo išmanumą, greitį, pranašumą, trumpai tariant – varžytis. Subkategorija

„Polinkis į konkuravimą ir tyrinėjimą” grįstas duotais informantų duomenimis: „*Berniukai susidomi iššūkiais ir siekia pirmi išmokyti groti instrumentais*” (P5) „*<...> jiems patinka groti instrumentais, atlikti ritminius pratimus, dalyvauti energinguose žaidimuose*” (P1), „*Berniukams sunku susikoncentruoti veikloms, kuriose reikalinga tvarka*” (P2). Berniukai dažnai reaguoja į situacijas visu kūnu, aktyviau už mergaites ir ieško, kur galėtų tarpusavyje konkuruoti (Olino ir kt., 2013).

Subkategorijoje „Polinkis labiau dalyvauti aktyviose veiklose” keli informantai atskleidė tai, kad berniukai yra labiau už mergaites linkę reikštis aktyviose veiklose: „*Berniukai dažniau linkę į aktyvesnes, judesio ar ritmo veiklas <...>*” (P1). Remiantis informantu P1, paaiškėja, kad berniukai veržiasi į tas veiklas, kurios reikalauja fizinės iškrovos, praktinio ir aktyvaus įsijungimo: „*jiems patinka <...> dalyvauti energinguose žaidimuose*” (P1), „*<...> įtrauki daugiau judesio, ritmo ar žaidimų tada ir berniukai labiau įsitraukia*” (P7). Berniukai taip pat linkę nepaklusti, jeigu jiems pateikiamos griežtos taisyklės ir struktūra: „*Berniukams sunku susikoncentruoti veikloms, kuriose reikalinga tvarka*” (P2). Berniukai, socialinės aplinkos (bendraklasių atstūmimas) ir hormonų veikiami, dažniau imasi drastiškesnių veiksmų išreikšti savo opoziciją, tai gali atrodyti kaip muštynės, patyčios, taisyklių laužymas ir pan. (Rubin ir kt., 2011; Buil, 2019; Pascual–Sagastizabal ir kt., 2019).

Nepaisant daugumos, išsiskyrė ir kelių pedagogų pastebėjimai apie vaikų elgesį. Vienas iš jų teigia esą aiškių skirtumų tarp mergaičių ir berniukų nesimato, didesnė įtaką daro individualūs skirtumai, nepriklausomai nuo lyties: „*Priklauso nuo klasės lyderių, jeigu vienas išsiblaškęs, tai ir kitiems sunku susikaupti*” (P4), „*<...> tačiau jie (skirtumai) nėra griežti ar visiems vaikams būdingi*” (P1). Interpretuojant pateiktas P1 įžvalgas, galima daryti išvadą, kad mokinių elgesio ypatumams (didesnę, nei skirtumai tarp mergaičių ir berniukų) įtaką daro visos klasės socialinė dinamika, ypač ištirto „lyderio ir paklusniųjų” pasiskirstymas vaikų tarpe. Pagal Barkauskaitę (1993) pradinukai tarpusavyje bendrauja atitinkamai pagal nustatytą savo socialinį statusą klasėje. Vaikai, gavę didelį pripažinimą, turi aukštą statusą ir atlieka lyderio vaidmenį, mažiau pripažinti – patenkinamą statusą.

Apibendrinus pedagogų įžvalgas apie skirtumus tarp mergaičių ir berniukų 1-2 klasėse, galima teigti, kad mergaitės pasižymi didesniu polinkiu reikšti meninėje terpėje, drąsiau reiškia emocijas. Taip pat informantai teigia pastebėję, kad mergaitėms mokyklos dienotvarkė yra palankesnė, joms lengviau išlaikyti ramią būseną ilgesnį laiko tarpą, nei berniukams, be to mergaitės efektyviau reguliuoja savo emocijas. Tuo tarpu, berniukai vadovaujasi sutarta elgesio norma, nurodančią dainavimą, kūrybines veiklas kaip tinkamomis tik mergaitėms. Taigi, minėtų veiklų metu berniukams pasireiškia drovumas. Jeigu veiklos yra aktyvios, fiziškai judrios arba

iššaukia konkurenciją, berniukai daug labiau įsitraukia, nei mergaitės.

Duomenys, pateikti 5 lentelėje, buvo kategorizuoti remiantis informantų atsakymais į klausimą: ar muzikos pamokose naudojate euritmijos principus (pvz.: kūno judesius, ritmo pajautos per šokį)? Taip pat buvo paprašyta įvardinti kaip, jų nuomone, euritmijos užduotys veikia vaikų socializacijos procesą. Pagal išsakytą patirtį ir požiūrį, buvo sudaryta kategorija „Euritmijos įtaka mokinių socializacijai“, iš kurios, pagal atsakymus, išskirtos 5 subkategorijos: „Bendravimo skatinimas“, „Dėmesio koncentracijos stiprinimas“, „Muzikinės raiškos plėtojimas“, „Emocinis pasitenkinimas“ ir „Emocinis sudirgimas dėl nesėkmės“ (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Euritmijos metodo įtaka vaikų socializacijai

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
EURITMIJOS ĮTAKA MOKINIŲ SOCIALIZACIJAI	Bendravimo skatinimas	„<...> padeda vaikams būti su kitais žmonėmis harmonijoje“ (P5)
	Dėmesio koncentracijos stiprinimas	„Visada, jiems labai smagu ir vėl dėmesys sutelkiamas į mokytoją, mane <...> kai jie pradeda blaškytis ar praranda dėmesį, tai tokia veikla labai greitai padeda visus sugrąžinti“ (P4)
	Muzikinės raiškos plėtojimas	„<...> judesiu perteikia emocijas ir stebėdami mokytoją ar kitus imituoja ir mokosi išjausti muzikos nuotaikas“ (P2)
	Emocinis pasitenkinimas	„<...> dažnai sukuria teigiamų emocijų, mažina įtampą“ (P1)
	Emocinis sudirgimas dėl nesėkmės	„Kaip ir visi dalykai, jei yra nauja iš pirmo karto nepavyksta, dažnai pirmokai nesugeba susitaikyti, kad ne viskas iš pirmo karto pavyksta“ (P3)

Išgirdus pedagogų nuomonę, paaiškėjo, kad euritmijos metodas yra gana plačiai naudojamas. Pedagogų nuovoka, judesio integracija skatina vaikų tarpusavio bendravimą. Tai atsispindi apklaustųjų pasisakymuose: „<...> padeda vaikams būti su kitais žmonėmis harmonijoje“ (P5), „Euritmija labai socializuoja vaikus“ (P2), „Vaikai mokosi derinti savo judesius su kitais, laikytis bendro tempo, stebėti ir reaguoti į bendraklasius. Tai skatina bendradarbiavimą, tarpusavio supratimą ir atsakomybės jausmą už bendrą rezultatą“ (P1). Euritmijos metodika sudaro palankias sąlygas vaiko socialinių gebėjimų vystymuisi. Taip yra dėl to, kad užsiėmimas vyksta ne individualiai, o derinant savo veiksmus su aplinkiniais, juos mėgdžiojant, sąveikaujant.

Antroji subkategorija „Dėmesio koncentracijos stiprinimas“ sudaryta ištyrus informantų pasidalinta patirtimi apie euritmijos įtaką vaikų socializacijai. Anot apklaustųjų, ritmo pajauta per šokį verčia vaikus geriau susikaupti. Informantai pabrėžia tai, kad vaikams yra natūralu mėgdžioti mokytoją, tai automatiškai sukoncentruoja vaiko dėmesį. Iliustruojantys teiginiai: „Visada, jiems labai smagu ir vėl dėmesys sutelkiamas į mokytoją, mane <...> kai jie pradeda blaškytis ar praranda dėmesį, tai tokia veikla labai greitai padeda visus sugrąžinti“ (P4). „<...> stebėdami

mokytoją ar kitus imituoja” (P2). Euritmijos veiklos yra vaikams patrauklios, padeda sugrąžinti prarastą vaiko dėmesį ir skatina holistinį įsitraukimą į muzikinį pamokos turinį.

Trečioji subkategorija „Muzikinės raiškos plėtojimas” sudaryta pagal apklaustųjų mokytojų pasisakymus, tvirtinančius apie euritmijos užsiėmimų naudą, tyrinėjant muzikinės raiškos galimybes ir lavinant muzikinį vaikų mąstymą. Argumentavimą grindžia pateikti teiginiai: „<...> judesiu perteikia emocijas ir stebėdami mokytoją ar kitus imituoja ir mokosi išjausti muzikos nuotaikas” (P2), „padeda vaikams geriau suvokti ritmą ne tik klausant, bet ir jaučiant jį per kūną” (P1).

Paskutinės 2 subkategorijos sudarytos pagal prieštaringas nuomones. Subkategorijoje „Emocinis pasitenkinimas” atskleidžiama pedagogo patirtimi, liudijančią apie metodo suteiktas džiaugsmingas ir malonias patirtis: „<...> dažnai sukuria teigiamų emocijų, mažina įtampą” (P1). Visgi, subkategorija „Emocinis sudirgimas dėl nesėkmės” išskirta dėl informanto pastebėjimo, teigiančio, kad vaikai susierzina, nes jiems neišsėina atlikti duotos užduoties tinkamai: „Kaip ir visi dalykai, jei yra nauja iš pirmo karto nepavyksta, dažnai pirmokai nesugeba susitaikyti, kad ne viskas iš pirmo karto pavyksta” (P3). Nors euritmijos metodas tam tikrais atvejais sukelia diskomfortą – tai nebūtinai turi būti vertinamas kaip metodo trūkumas. Informantas pabrėžia, kad panašus rezultatas gaunasi ir taikant kitus metodus, taigi galima daryti prielaidą – vaiko susidūrimas su iššūkiais yra svarbi ugdymo proceso dalis. Vaikams svarbu išmokyti, kad pastangos įveikti nesėkmės diskomfortą veda vaiką prie asmeninės ugties.

Apibendrinant, euritmijos metodas yra reikšmingas vaikų socializacijos procesui, nes judesio integracija į muzikinį turinį skatina vaikų verbalinę ir neverbalinę bendravimą su kitais. Taip pat euritmija stiprina dėmesio sutelkimą, nes vaikai natūraliai įsitraukia imituodami mokytoją bei klasės narius. Judesio integracijos veiklos gelbsti plėtoti vaiko muzikinę raišką ir išreikšti emocijas per kūną.

Informantų buvo pasiteirauta: Ar pastebite, kad dainavimas skirtingai veikia drovesnius ir aktyvesnius mokinius? Kaip tai atsiskleidžia pamokose? Duomenis išanalizavus buvo išskirtos 2 kategorijos: „Drovių vaikų elgesio ypatumai” ir „Aktyvių vaikų elgesio ypatumai”. Tikslas yra palyginti drovių ir aktyvesnių vaikų socializacijos bruožus muzikos pamokoje. Išskirtos 2 subkategorijos, nurodančios drovių vaikų elgesio ypatumus – „Atsiskleidimas saugioje grupės aplinkoje” ir „Paskatinimo ir palaikymo poreikis”. Aktyvių vaikų elgesio ypatumams nurodyti išskirtos 2 subkategorijos – „Drovumas meninėje saviraiškoje” ir „Drąsi saviraiška ir iniciatyvumas” (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Elgesio skirtumai tarp drovių ir aktyvesnių vaikų muzikos pamokoje

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
DROVIŲ VAIKŲ ELGESIO YPATUMAI	Atsiskleidimas saugioje grupės aplinkoje	„Drovesni dainuoti irgi labai mėgsta. Masėje gali atsipalaiduoti ir atsiskleisti” (P6)
	Paskatinimo ir palaikymo poreikis	„Bando nejudėti, ypač, kad klasės draugai nepamatytų. Vėliau pakalbėjus su jais, juos padrąsinus, jie noriau dainuoja ir juda (P3)”
AKTYVIŲ VAIKŲ ELGESIO YPATUMAI	Drovumas meninėje saviraiškoje	„Aktyvesni vaikai pradeda drovėtis, jiems tai nėra kieta” (P7)
	Drąsi saviraiška ir iniciatyvumas	„Aktyvūs vaikai dažniau dainavimą perkelia į judesį ar judėjimą jei negali padainuoti dainelės dėl ilgo teksto” (P2)

Subkategorija „Atsiskleidimas saugioje grupės aplinkoje” atskleidžiama saugios aplinkos svarba drovesniems vaikams muzikavimo kontekste. Pedagogų teigimu, dainuojant kartu, vaikai, kuriems nėra drąsu reikšti meninėje erdvėje, tai yra palanki terpė atsipalaiduoti ir įsitraukti į ugdymo veiklą. Mintį įrodantys informantų teiginiai: „*Drovesni mokiniai atsiskleidžia, garsiai dainuoja*” (P7), „*Drovesni dainuoti irgi labai mėgsta. Masėje gali atsipalaiduoti ir atsiskleisti*” (P6), „*Saugioje ir palaikančioje aplinkoje pamažu atsiskleidžia. Grupinis dainavimas jiems ypač padeda – jie gali pasislėpti bendrame skambesyje, įgyti pasitikėjimo ir po truputį drąsiau įsitraukti*” (P1), „*Taip, pastebiu, bet jeigu jau klasiškai dainuoja, tai ir drovesni prisijungia*” (P4). Kai kuriais atvejais droviems vaikams pats muzikavimas yra palanki terpė išreikšti emocijas, o kitais atvejais, minėtas „pasislėpimas” minioje padeda vaikui laipsniškai priprasti prie viešo muzikavimo, drąsiau įsitraukti į pamokos veiklą.

Antrosios subkategorijos sudarymas buvo atsižvelgiamas į apklaustųjų informantų pasisakymus, oponuojančius ankstesnės subkategorijos argumentams. Anot informantų, drovesni mokiniai vengia aktyvios saviraiškos, nenorėdami būti stebimais ir teisiamais klasės draugų: „*Bando nejudėti, ypač, kad klasės draugai nepamatytų. Vėliau pakalbėjus su jais, juos padrąsinus, jie noriau dainuoja ir juda*” (P3), „*Pastebiu, ypatingai jei nepridedu judesius*” (P3), „*Drovesni vaikai paprastai ir prasčiau skaito, tad jiems ir dainavimas tampa iššūkiu*” (P2). Galima daryti tokią išvadą, kad drovūs vaikai muzikinėje raiškoje atsiskleidžia įvairiai. Kai kuriais atvejais, reikalingas papildomas ir tikslingas mokytojo paskatinimas, mokytojo inicijuojami šokio judesiai. Interpretuojant informanto (P3) atsakymą, galima išvesti tai, kad konkreti choreografija nukreipia dėmesį nuo vien dainavimo ir taip padeda įsijausti į muzikalią veiklą.

Paskutinėse 2 subkategorijose atsispindi apklaustųjų mokytojų išvalgos apie aktyvių mokinių elgesio ypatumus. Viena iš sudarytų subkategorijų – „Drovumas meninėje saviraiškoje”. Informantų nuovoka, aktyviems vaikams drąsos gerokai pritrūksta susiduriant su muzikine išraiška. Teiginį grindžianti citata: „*Aktyvesni vaikai pradeda drovėtis, jiems tai nėra kieta*” (P7). Žodį „kieta” galima interpretuoti kaip nepriimtina vaikams pagal jų nustatytas socialines normas.

Kitaip tariant, aktyvesniems vaikams meninė saviraiška yra nepatraukli veikla viešojoje situacijoje, todėl, tokiam jiems pasireiškia savęs ribojimas, atsisakymas dalyvauti.

Vis dėl to, daugiau informantų sutinka, kad aktyvesni mokiniai neturi jokių problemų atsiskleisti muzikiniais gabumais prieš kitus ir netgi pajvairina pasirodymą improvizuotais judesiais. Tam išskirta subkategorija „Drąsi saviraiška ir iniciatyvumas“. Vaikų aktyvų įsijautimą į muzikinę veiklą įrodantys informantų pastebėjimai: „*Aktyvūs vaikai dažniau dainavimą perkelia į judesį ar judėjimą jei negali padainuoti dainelės dėl ilgo teksto*“ (P2), „*Aktyvesni mokiniai dažniausiai noriai dainuoja garsiai, imasi iniciatyvos, kartais net dominuoja veikloje*“ (P1). Aktyvūs mokiniai dainuoja garsiai, neriboja arba mažiau riboja kūno judesius bei nebijo išsiskirti iš minios ir priimti lyderio poziciją.

Ištyrus apklaustųjų nuomones apie skirtumus tarp drovių ir aktyvesnių mokinių, galima teigti, kad abiejų tipų mokinių elgesio požymiai skiriasi tačiau nėra vieningo sutarimo, kokios tendencijos yra būdingos. Drovesniems vaikams dainavimas grupėje yra itin palanki aplinka muzikinei saviraiškai, šie vaikai sugeba atsipalaiduoti ir atsiskleisti, tačiau kai kuriais atvejais to neužtenka, reikalingas pedagogo psichologinė parama. Tuo tarpu nuomonės dėl aktyvesnių mokinių išsiskyrė – vieni teigė pastebėję drąsių vaikų susilaikymą muzikinėse veiklose, o kiti tvirtino, kad tie mokiniai ir toliau drąsiai įsitraukia, mėgsta reikštis ir net imasi lyderio pozicijos.

Šeštuoju tyrimo klausimu buvo siekta sužinoti, kaip žaidimo formatas veikia vaikų drausmės lygį. Klausimas buvo sudarytas taip: Ar savo pamokose naudojate žaidimo formatą? Kaip vaikai reaguoja? Ar kyla sunkumų dėl klasės drausmės? Iš gautų atsakymų sudarytos 2 kategorijos – „Neigiamas žaidimo poveikis drausmei“ ir „Teigiamas žaidimo poveikis drausmei“. Neigiamiems poveikiams įvardinti sudarytos 2 subkategorijos – „Išankstinis mokinių priešiškusumas“ ir „Drausmės kontrolės sutrikimai žaidimo metu“, o teigiamiems – 3 subkategorijos – „Fizinės energijos iškrova“, „Struktūros ir taisyklių įtvirtinimas žaidime“ ir „Natūralus įsitraukimas į mokymosi procesą“ (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. **Žaidimo vaidmuo bandant suvaldyti drausmę klasėje**

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
NEIGIAMAS ŽAIDIMO POVEIKIS DRAUSMEI	Išankstinis mokinių priešiškusumas	„<...> tenka išgirsti repliką – nesąmonė“ (P3)
	Drausmės kontrolės sutrikimai žaidimo metu	„Sunkumų dėl drausmės kyla nebent labai įsižadus, bet sustabdžius netinkamą elgesį klasę vėl sudrausmini (P7)
TEIGIAMAS ŽAIDIMO POVEIKIS DRAUSMEI	Fizinės energijos iškrova	„<...> išeinam ir į lauką atlikti veiklas“ (P4)
	Struktūros ir taisyklių įtvirtinimas žaidime	„Žaidimas – kelias į drausmę. Žaidime struktūra, taisyklės“ (P6)
	Natūralus įsitraukimas į mokymosi procesą	„Žaidimai padeda natūraliai mokytis ritmo, klausymo, dainavimo bei bendradarbiavimo, nes mokymasis vyksta per patirtį ir emociją“ (P1)

Remiantis informanto P3 atsakymu, ugdant žaidimo formatu, ne visais atvejais pavyksta kontroliuoti ir nuspėti vaikų nusiteikimą ir drausmę. Subkategorija „Išankstinis mokinių priešiškusumas“ sudaryta pagal iliustruojantį teiginį: „<...> *tenka išgirsti replikų – nesąmonė* <...>” (P3). Kartais mokiniai rodo nenorą įsitraukti į demonstruojamą veiklą, kas gali apsunkinti drausmės išlaikymą pamokos eigoje.

Dauguma apklaustųjų sutinka, kad drausmė iš tiesų sutrinka pamokos metu, taikant žaidimo metodikas. Subkategorija „Drausmės kontrolės sutrikimai žaidimo metu“, atskleidžia, kad mokytį žaidimo formatu nėra lengva, nes dažnai kyla problemų dėl klasės drausmės. Informantai tvirtina, kad vaikai pradeda tarpusavyje kalbėtis, kyla konfliktų, triukšmas, vaikai pernelyg įsijaučia į veiklą ir nebevaldo savo emocijų. Patirtį įrodo pateikti pasisakymai: „*Klasėje visad būna daug bėdų su drausme. Sunku juos suvaldyti pereinat iš vienos veiklos į kitą*” (P2) „<...> *dažnai būna triukšmas, pykčiai* <...>” (P4), „<...> *ypač jei žaidimas yra labai aktyvus ar naujas. Kai kurie vaikai per daug įsijaučia, pradeda kalbėti vienu metu ar sunkiau laikosi taisyklių*” (P1). Vis dėlto, yra pastebėjimų, kad drausmės nesklaidumai yra laikini ir priklauso nuo konkrečios situacijos, pavyzdžiui, jeigu žaidimas yra naujas arba jeigu žaidybinės veiklos yra kaitaliojamos per dažnai. Dalis informantų taip pat sutinka, kad nepaisant iššūkių, žaidimo formatas skatina vaikų įsitraukimą, intuityvų smalsumą ir yra reikšminga ugdymo turinio dalis: „*Yra sunkiau suvaldyti drausmę, bet gerokai linksmiau ir įdomiau*” (P5), „*Sunkumų dėl drausmės kyla nebent labai įsizižadus, bet sustabdžius netinkamą elgesį klasę vėl sudrausmini*” (P7).

Subkategorija „Fizinė energijos iškrova“ parodo tai, kad žaidybiniai užsiėmimai sudaro galimybes vaikams paleisti susikaupusią energiją ir taip gerinti jų koncentraciją pamokos metu: „<...> *išeinam ir į lauką atlikti veiklas*” (P4). Mokytojas išleidžia vaikus aplakstyti lauke, tai leidžia daryti prielaidą, kad fizinis aktyvumas padeda vaikams stabilizuoti jų emocinę būseną, ypač berniukams. Pagal Oliną ir kitus (2013), berniukai yra aktyvesni už mergaites, jie dažniau reaguoja visu kūnu, linkę tyrinėti, neturi kantrybės ilgai sėdėti, pasyviai leisti laiką.

Vis dėlto, pasigirdo ir prieštaravimų prielaidai, kad žaidimo metodika visais atvejais sukuria klasėje chaotišką atmosferą. Informantas P6 tvirtina, kad žaidimas fundamentaliai turi aiškia struktūrą. Subkategoriją „Struktūros ir taisyklių įtvirtinimas žaidime“ atskleidžia žaidimo praktika tiesiogiai prisideda prie klasės drausminimo, nes mokiniai natūraliai supranta taisykles žaidžiant kaip veiklos dalį: „*Žaidimas – kelias į drausmę. Žaidime struktūra, taisyklės*” (P6).

Paskutinioji subkategorija „Natūralus įsitraukimas į mokymosi procesą“ identifikuota pagal pedagogų įžvalgas apie žaidimo teikiamą galimybę vaikui organiškai įsitraukti į veiklos turinį: „*Žaidimai padeda natūraliai mokytis ritmo, klausymo, dainavimo bei bendradarbiavimo, nes*

mokymasis vyksta per patirtį ir emociją” (P1), „<...> jei neįvardini, kad mokysimės, o žaisim žaidimą, jiems visada patinka labiau” (P3), „Žaidimo formatas visada įtraukia” (P7). Atsakymai atitinka Ralienės ir Ragauskienės (2001) teiginius, - žaidimas leidžia vaikui sklandžiai integruotis į socialines grupes, kaupia būtiną gyvenimišką patirtį. Vaikai, žaidimo dėka, lavina vaizduotę, kūrybiškumą, bendravimo įgūdžius, emocinį suvokimą, saviraišką.

Apibendrinant informantų įžvalgas, žaidimo metodo taikymas muzikos pamokos veiklose veda prie teigiamų rezultatų, tačiau kelia ir iššūkių. Kartais mokiniai reiškia išankstinį nepasitenkinimą, kyla keblumų dėl drausmės klasėje, tačiau mokytojai sutinka, kad iškilę sunkumai yra situaciniai ir žaidimo formatas ugdymo eigoje pedagogiškai pasiteisina. Per žaidimą vaikai intuityviai įsitraukia, nes šis formatas yra įdomus, linksmas ir aktyvus, be to, kartais žaidimas suteikia galimybę vaikams fiziškai iškrauti energiją, o tai reguliuoja jų emocinę būseną.

Informantų buvo pasiteirauta: Ar savo pamokose skiriate dėmesio mokinių kūrybiškumui (pvz., improvizacijai, muzikos kūrimui, savitam atlikimui)? Jei taip, kokie elgesio požymiai išryškėja vaikų saviraiškoje kūrybinių užduočių metu? Pagal gautus duomenis, sudaryta kategorija „Kūrybinių užduočių poveikis”, kuriai priklauso 4 subkategorijos: „Mokytojo kūrybiškumo imitavimas”, „Teigiamos emocinės patirtys”, „Dėmesio sutelkimas” ir „Individualizuotas įsitraukimas pagal vaiko poreikius” (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Kūrybinių užduočių poveikis vaikų socializacijai

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
KŪRYBINIŲ UŽDUOČIŲ POVEIKIS	Mokytojo kūrybiškumo imitavimas	„Jei mokytojai pasiduoda kūrybai, improvizacijai, tą darys ir vaikai” (P6)
	Teigiamos emocinės patirtys	„<...> labai noriai improvizuoja <...> laimė trykšta per kraštus” (P3)
	Dėmesio sutelkimas	„<...> kai daro kūrybines veiklas, labai susikaupia, nebekreipia dėmesio į aplinką ir susikoncentruoja į užduotį” (P4)
	Individualizuotas įsitraukimas pagal vaiko poreikius	„Drovesni mokiniai, iš pradžių stebi, tačiau palaipsniui įsitraukia, jei jaučia saugią ir palaikančią aplinką (P1)

Mokiniais ne visada yra paprasta pasinerti į kūrybinį procesą mokytojui tiesiog paliepus. Yra žinoma, kad vaikai mokosi imituodami kitus, ir kūrybinė veikla tam nėra išimtis. Vienas informantas pasisakė, kad vaikams nėra sunku kurti muziką bei improvizuoti, tereikia mokytojui parodyti kaip tai daroma ir įkvėpti savo paties užsidegimu meninei veiklai. Subkategoriją „Mokytojo kūrybiškumo imitavimas” remia teiginys: „Jei mokytojai pasiduoda kūrybai, improvizacijai, tą darys ir vaikai” (P6), „<...> jie jaučiasi įtraukti į veiklą ir svarbūs net grodami tik vieną garsą” (P2), „Dalis vaikų drąsiai eksperimentuoja su garsais, ritmais ar judesiu, siūlo savo idėjas ir noriai jas demonstruoja” (P1) Tai leidžia argumentuoti, kad mokytojo entuziazmas

kūrybai įkvepia ir suteikia vaikams drąsos eksperimentuoti bei tyrinėti muzikinius garsus.

Subkategorija „Teigiamos emocinės patirtys“ atskleidžia mokinių veržlumą ir kūrybinę veiklą. Iliustruojantys informantų teiginiai: „<...> labai noriai improvizuoja <...> laimė trykšta per kraštus“ (P3), „Būna toks džiugesys, kad jie gali patys kažką sugalvoti ar kitaip padaryti nei įprasta“ (P5). Patiriamas džiaugsmas pasireiškia energinga išraiška, lyg vyktų intensyvi jausmų iškrova: „Jeigu veikla įtrauki, pavyzdžiui, groti būgnais, tai ir ta improvizacija būna tokia lyg jie norėtų išsirekti ar išsitaškyti“ (P2). Išklausus informantų pastebėjimus, išsiaiškinta tai, kad improvizaciniai ir kūrybiniai užsiėmimai muzikos pamokose teikia vaikams itin stiprių teigiamų emocijų. Patiriamas džiaugsmas pasireiškia energinga išraiška.

Trečioji subkategorija „Dėmesio sutelkimas“ parodo kūrybinių užduočių poveikį vaikų gebėjimui būti dėmesingiems muzikos pamokos metu. Informantai teigia, kad mokiniai, kurdami ir improvizuodami, nurimsta ir sukoncentruoja savo dėmesį į vieną dalyką: „<...> kai daro kūrybines veiklas, labai susikaupia, nebekreipia dėmesio į aplinką ir susikoncentruoja į užduotį“ (P4), „<...> jie labiau suklūsta, domisi, kas čia bus, ką reikės daryti“ (P5), „<...> vaikai tampa labiau susikaupę, įsiklauso į vieni kitų kūrybą ir mokosi ją gerbti“ (P1).

Vis dėlto, ne visi vaikai į kūrybines užduotis atsiliepia vienodai. Kai kuriems vaikams improvizacinių užduočių, atliekamos grupėse, yra netinkamos, nes chaotiška aplinka verčia juos užsidaryti savyje. Subkategoriją „Individualizuotas įsitraukimas pagal vaiko poreikius“ iliustruojantys teiginiai: „Drovesni mokiniai, iš pradžių stebi, tačiau palaipsniui įsitraukia, jei jaučia saugią ir palaikančią aplinką“ (P1), „<...> kitiems garso stiprumas nepriimtinas, tad jie užsidaro savyje ar net kemšasi ausis“ (P2). Siekiant užtikrinti visų mokinių įsitraukimą, svarbu atkreipti dėmesį į individualius vaikų poreikius ir taikyti tokiais atvejais atitinkamus pedagoginius sprendimus.

Apibendrinus pedagogų nuomones, paaiškėja tai, kad kūrybinės veiklos poveikis vaiko socializacijai yra itin reikšmingas. Kūrybinės užduotys padeda vaikams susikoncentruoti, įsiklausyti į suolo draugą, muzikaliai bendradarbiauti. Taip pat yra svarbu pačiam mokytojui entuziastingai demonstruoti kūrybinį procesą, nes vaikai šiame amžiuje mokosi imituodami. Vis dėlto, reikia atkreipti dėmesį ir į individualius vaiko poreikius, kūrybinis procesas gali būti ne vienodai priimtas.

Paskutinė lentelė sudaryta pagal apklaustų informantų rekomendacijas, kaip labiausiai padėti vaikams įsitraukti į pamokos veiklas ir socializuotis. Užduotas klausimas skamba taip: Ar galėtumėte pateikti pavyzdį, kai tam tikras metodas padėjo vaikams geriau įsitraukti į grupę? Pagal gautus atsakymus, sudaryta kategorija „Vaikų įsitraukimą skatinantys metodai“ ir 4 subkategorijos – „Mokinio įsitraukimo svarbos akcentavimas“, „Emocinio imitavimo metodas“,

„Bendruomeniškumo stiprinimas per muzikinius ritualus” ir „Žaidimo formato integracija į pamoką” (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. **Metodų, kurie labiausiai padeda vaikams įsitraukti į grupę, rekomendacijos**

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
VAIKŲ ĮSITRAUKIMĄ SKATINANTYS METODAI	Mokinio įsitraukimo svarbos akcentavimas	„Šis metodas ypač padėjo vaikams įsitraukti, nes kiekvienas turėjo galimybę būti svarbia grupės dalimi” (P1)
	Emocinio imitavimo metodas	„<...> tie žaislai kaip ir padeda vaikams atsiverti, jie pradeda per juos reikšti emocijas, bendrauti <...> labai gerai suveikia, nes vaikai pasiskirsto vaidmenimis, kuria garsus, ir tada jau visi kartu dalyvauja” (P3)
	Bendruomeniškumo stiprinimas per muzikinius ritualus	„Ryte visuomet pradėdavome dieną su giesme ir gitara. Tai padėdavo prasijudinti, įeiti į dieną su pakilia nuotaika” (P7)
	Žaidimo formato integracija į pamoką	„Svarbiausias dalykas yra, kad vaikams būtų įdomu, nes jeigu įdomu <...> o žaidimai šitoj vietoj labai padeda, nes jie savaime yra įdomūs vaikams” (P4)

Pagal apklaustųjų rekomendacijas, geras būdas įtraukti vaikus į grupę yra kai mokytojas sąmoningai išryškina kiekvieno vaiko indėlio svarbą. Vienas iš duotų būdų tai atlikti – žaidimas, per kurį vaikai atkartoja mokytojo suplotą ritmo, o vėliau patys (po vieną) perima vedėjo poziciją ir diktuoja ritminį motyvą klasės draugams. Tokiu būdu kiekvienas vaikas gali pasidžiaugti lyderio vaidmeniu ir labiau įsitraukti į grupės veiklą. Subkategoriją „Mokinio įsitraukimo svarbos akcentavimas” atspindi teiginiai: „Šis metodas ypač padėjo vaikams įsitraukti, nes kiekvienas turėjo galimybę būti svarbia grupės dalimi” (P1), „<...> vaikui nuolat siunčiama žinutė, kad tavo garsas ir dalyvavimas grupinėje veikloje yra labai svarbus” (P2).

Dalis informantų siūlė ir emocinio imitavimo metodą, tam kad vaikai geriau socializuotųsi muzikos pamokoje. Rekomenduojama naudoti žaislus, pasakojimą, vaidybą kaip priemones, ugdančias vaiko emocinę saviraišką. Subkategorija „Emocinio imitavimo metodas” parodo, kad vaikams atsiranda didesnė motyvacija mokytis ir įsitraukti į veiklas, kai yra taikomas pasakojimu, ir vaizduote grįstas ugdymo metodas – emocinio imitavimo metodas. Įrodantys teiginiai: „<...> tie žaislai kaip ir padeda vaikams atsiverti, jie pradeda per juos reikšti emocijas, bendrauti <...> labai gerai suveikia, nes vaikai pasiskirsto vaidmenimis, kuria garsus, ir tada jau visi kartu dalyvauja” (P3), „<...> nu, pavyzdžiui, labai gerai suveikia pasakos sekimas. Kai tik pradedi kažkokią istoriją, tai iš karto visi suklūsta, jiems pasidaro įdomu, nori klausytis. Ir tada jau galima įtraukti juos į veiklą – kažkas gali įgarsinti, kažkas suvaidinti, kažkas papildyti” (P5). Mokytojui sekant pasaką ar istoriją, vaikai iš karto suklūsta, ir netrukus patys savanoriškai įsijungia į įsivaizduojamo pasaulio kūrimą. Galima daryti prielaidą, kad emocinio imitavimo metodas padeda įtraukti vaikus į pamokos turinį ir taip ugdo jų socializaciją (Piličiauskaitė, 2021).

Dar viena informantų rekomendacija yra muzikinių ritualų įjungimas į muzikos dalyko ugdymo turinį. Subkategorija „Bendruomeniškumo stiprinimas per muzikinius ritualus“ sudaryta pagal pasiūlymą mokytojų sukurti užsiėmimą, kuris būtų kartojamas kiekvieną pamoką, pavyzdžiui, rytinė giesmė pamokos pradžioje: *„Ryte visuomet pradėdavome dieną su giesme ir gitara. Tai padėdavo prasijudinti, įeiti į dieną su pakilia nuotaika“* (P7). Ritualai suteikia struktūros, vaikai, prisijungdami prie bendrai sutartos veiklos, pereina į taip vadinamą „mokymosi būseną“, kartojamas veiksmas leidžia jiems jaustis saugiai, nes ritualai suteikia familiarumo jausmą.

Paskutinė subkategorija „Žaidimo formato integracija į pamoką“ sudaryta pagal informantų rekomendaciją įtraukti žaidimo formatą į ugdymo turinį. Vaikai į žaidimo veiklas įsitraukia organiškai, gerėja vaikų nusiteikimas mokymosi procesui, vystosi emocinė raiška. Ilustruojantys teiginiai: *„<...> kai teorinius dalykus pateikiu žaidimo forma, tai vaikai net nepajunta, kad čia mokosi“* (P3), *„Svarbiausias dalykas yra, kad vaikams būtų įdomu, <...> o žaidimai šitoj vietoj labai padeda, nes jie savaime yra įdomūs vaikams“* (P4). Žaidimo veikla praplečia mokymosi patirtį, skatina aktyvų mokinių dalyvavimą ir bendradarbiavimą.

Atidžiai išanalizavus informantų praktines rekomendacijas, kaip pagerinti vaikų įsitraukimą į grupę 1–2 klasių mokinių tarpe, galima teigti, kad labai svarbu pritaikyti užsiėmimus taip, kad būtų akcentuojamas kiekvieno vaiko indėlis bendroje klasės veikloje. Taip pat informantai išryškino emocinio imitavimo metodą, muzikinius ritualus bei žaidimų integravimą pamokoje kaip naudingas pedagogines priemones. Šios priemonės, anot informantų, skatina organiską vaikų įsitraukimą į ugdymo turinio veiklas, vysto emocinę ir kūrybinę raišką bei ugdo vaikų bendruomeniškumą, bendradarbiavimą ir socializaciją.

DISKUSIJA

Atliktame kokybiniame tyrime buvo atskleistas mokytojų, dirbančių su 1–2 klasėmis, požiūris apie įvairių muzikinių metodų ir veiklų įtaką vaikų socializacijos procesui. Gauti tyrimo rezultatai atitinka teorines prielaidas bei papildė ankstesnių tyrimų išvadas.

Pirmiausia tyrimas rodo, kad pedagogai bendrai sutinka, jog vaikams nėra lengva sėkmingai adaptuotis pereinant iš darželio prie naujos tvarkos pirmoje klasėje. Pirmųjų sunkumai pasireiškia kaip nesutarimai su aplinkiniais, šokas dėl griežtesnių taisyklių, tvarkos ir emocinis pažeidžiamumas. Tai dera su Seven (2010) tyrimo rezultatais, teigiančiais, kad prasta adaptacija vaikams pasireiškia kaip agresyvus, drovus, antisocialus elgesys. Nors informantai sutinka, kad mokytojas gali padėti mokiniams, kuriems yra sunku prisijungti prie grupės, paskatinant, išklausanč, visgi šeimos padėtis vaiko emocinei gerovei daro didžiausią įtaką (Cowan, 2009; Hosokawa ir Katsura, 2018).

Taip pat empirinis tyrimas patvirtino pastebimus skirtumus taro mergaičių ir berniukų socializacijos kontekste. Mergaitės yra labiausiai linkusios nebijoti atsiskleisti dainavimo veikloje, o berniukai – fiziškai aktyviose veiklose bei ten, kur galima konkuruoti su kitais. Olinio ir kt. (2013), Buil (2019), Pascual–Sagastizabal ir kt. (2019) tyrimų rezultatai atskleidžia būtent tai ir papildomai reziumuoja, kad minėtiems vaikų elgesio ypatumams įtaką daro vaiko fiziologija ir aplinkinių sąveika su juo.

Vertinant tyrimo rezultatus, buvo išskirta jų praktinė reikšmė muzikos pedagogams, kurie turi patirties dirbant su 1–2 klasėmis. Vaiko psichosocialinės ir kognityvinės raidos analizė, gilinimasis į vaikų temperamento įvairovę, skirtumus tarp lyčių, vaikų bendravimo sąveikos ypatumus leidžia suvokti mokinių elgesio priežastis. Nustačius šias priežastis, galima geriau nustatyti, kokie taikomi pedagoginiai sprendimai galėtų turėti naudos vaiko socializacijos procesui. Remiantis informantų praktinėmis rekomendacijomis, muzikinių pertraukėlių taikymas, piešimo ir judesio integravimas efektyviai veikia adaptuojant vaikus pirmoje klasėje. Taip pat rekomenduojama, pirmoje klasėje labiau taikyti žaidybines veiklas, atidėti formalų ugdymą vėliau. Taip pat siūloma organizuoti veiklas pabrėžiant vaiko indėlį į bendrą klasės veiklą, emocinio imitavimo metodo bei muzikinių ritualų taikymą. Tyrimas atskleidė ir rekomendacijas dėl mokytojo ugdymo kompetencijų. Naudingiausia yra atkreipti dėmesį į mokinių individualius poreikius, suteikti jiems emocinę paramą, jeigu to reikalauja situacija ir aktyviai demonstruoti entuziazmą muzikuojant bei improvizuojant.

Atlikus empirinį tyrimą, išryškėjo keli jo ribotumai. Kokybiniame tyrime apklausti tik mokyklų pedagogai, todėl susidaręs požiūris apie 1–2 klasių vaikų socializaciją ir muzikos veiklų

poveikį jos procesui yra vienpusis. Tyrimo idėją būtų naudinga tęsti įtraukiant tėvų ir pačių mokinių nuomones. Taip pat atsiskleidė kokybinio, pusiau struktūruoto interviu metodo ribotumai. Dėl nedidelio apklaustų pedagogų skaičiaus ir duomenų subjektyvumo nebuvo atskleista reprezentatyvi visų šalies bendrojo lavinimo įstaigų situacija. Taigi regioniniai ir kultūriniai skirtumai lieka neatskleisti. Tęsiant tyrimo temą, rekomenduojama ateityje įtraukti tėvų ir pačių pradinukų pasisakymus, nes reikalinga ne tik pedagogų perspektyva. Dar galėtų būti naudingas ir kiekybinis tyrimas, nes platus apklaustųjų ratas padeda geriau išsiaiškinti situaciją šalies mastu. Taip pat ateityje būtų verta aptarti ir skirtumus tarp konkrečių muzikinių metodų bei veiklų poveikio vaikų socializacijai.

Viską apibendrinant, tyrimo rezultatai rodo muzikinio ugdymo reikšmę vaikui ne tik kaip estetinį praturtinimą, bet ir kaip socialinės kompetencijos ugdymą. 1–2 klasėse vaikai dar adaptuojasi prie naujos mokyklos tvarkos, tad svarbu yra taikyti jiems tinkamus muzikinio ugdymo metodus ir veiklas. Bendras muzikavimas, aktyvios, kūrybingos ir žaismingos veiklos yra būtent ta terpė, kurioje vaikai efektyviai įsisavina muzikinio ugdymo turinį, aktyviai bendrauja su aplinkiniais ir įsijungia į bendruomenę.

IŠVADOS

Išanalizavus muzikinio ugdymo ir socializacijos teorinius pagrindus, išsiaiškinta, kad muzikinis ugdymas pradinės klasės apima ne vien muzikinių gabumų lavinimą, bet ir vaiko kūrybiškumo plėtojimą, dvasingumą, patriotizmą ir emocinę išraišką. Nustatyta, kad socializacija yra ilgas procesas, kurio metu vaikas iš supančios aplinkos perima visuomenės normas, vertybių sistemą, elgsenos modelius. Žmogus, aktyviai stebėdamas aplinkoje vykstančias socialines funkcijas, jas imituoja ir atitinkamai formuoja savo tapatybę. Kadangi socializacijos procesui vaikai yra imlesni, labai svarbu šeimoje, mokykloje, ir visuomenėje sudaryti pačias palankiausias sąlygas pozityviai vaikų socializacijai. Muzikinis ugdymas funkcionuoja kaip socialinė terpė, kurioje tinkamai organizuojant veiklas, mokiniai gali sklandžiai įsijungti į bendruomenę ir vystytis visuomeniškai.

Apžvelgus jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų psichosocialinę ir kognityvinę raidą nustatyta, kad pradinių klasių amžiaus vaikai pasižymi troškimu žaisti, yra emociškai jautrūs ir turi lakią fantaziją. Pastebėti vaikų elgesio ypatumai pagal lytį: mergaitės yra labiau linkusios rodyti pozityvų afektą jautrumą, taip pat bijoti autoritetingo asmens, o berniukai yra dažniau fiziškai aktyvūs, linkę konkuruoti, demonstruoti agresyvesnę opoziciją nei mergaitės. Iširta, kad kognityvinė raida šiame amžiuje stipriai priklauso nuo sensorinės ir kinestetinės patirties – vaikai veiksmingiau mokosi per judesį, emociją, patirtį, kalbos tarpininkavimą, nei per teorinių žinių pateikimą. Kadangi pradinės mokyklos amžiaus vaikai yra labai lengvai paveikiami aplinkos veiksnių (šeimoje, mokykloje ir visuomenėje), būtina sudaryti pačias tinkamiausias sąlygas vaiko psichosocialinės raidos vystymuisi. Viena svarbiausių sąlygų būtų suaugusiojo emocinis palaikymas vaiko savirealizacijai ir saviraiškai.

Mokslinės literatūros analizė parodė, kad mokinių socializacijos procesus pradinėse klasėse įtakoja vidiniai ir išoriniai veiksniai. Vidiniai veiksniai – asmeninės charakterio savybės ir fiziologiniai bruožai (lytis, tautybė, negalia). Išoriniai veiksniai yra bendravimo šeimoje reikšmė, pedagogo įtaka ir santykiai su bendraamžiais. Vaikas darnioje šeimoje užauga labiau solidarus, sąžiningas, atviras. Mokykloje tarp bendraamžių vyrauja, socialinio statuso hierarchija, kurios taisyklės nusprendžia patys vaikai, tokioje aplinkoje, jis tampa arba atstumtu, arba pripažintu. Perėjimas iš vaikų darželio į pirmą klasę pradinėje mokykloje dažnai yra vaikui sudėtingas laikotarpis socializacijos kontekste. Mokiniais pasireiškia sunkumų adaptuotis prie griežtesnės tvarkos, naujų taisyklių, dienotvarkės struktūros. Mokytojo paskatinamas ir padrąšinimas gali lemti, kaip vaikas jausis dėl muzikavimo ir saviraiškos.

Pedagoginiame procese naudojamos aktyvios muzikinio ugdymo veiklos (judesys,

ritmavimas, dainavimas, klausymasis ir imitavimas) neabejotinai veikia pradinių klasių mokinių socializacijos procesus. Dainavimas yra viena labiausiai prieinamų ir visapusiškiausių saviraiškos priemonių – jis ne tik lavina balso stygų ir kvėpavimo funkcijas, tobulina kalbą, bet ir leidžia vaikui pajusti vidinių išgyvenimų svarumą bei ugdo emocinę išraišką. Taip pat paaiškėjo, kad instrumentinis muzikavimas ir ritminiai pratimai yra reikšmingos priemonės kognityviniam vaiko lavinimui: mušamaisiais instrumentais grojantys vaikai lavina stambiąją motoriką, laiko suvokimą ir jutimo bei judesių koordinaciją, o ritmo pratimai stiprina darbinės atminties funkcijas. Nustatyta, kad žaidybinės veiklos ir lietuvių liaudies muzikos repertuaras – rateliai, žaidimai, nesudėtingos liaudiškos melodijos, yra ypač tinkami 1–2 klasių amžiaus vaikams: jie skatina natūralų įsitraukimą į bendruomeninę veiklą, ugdo tautiškumą, moralines vertybes ir socialinę kompetenciją.

Empiriškai ištyrus mokytojų požiūrį į pradinių klasių mokinių socializacijos ypatumus muzikinio ugdymo kontekste, paaiškėjo, kad pirmoje klasėje vaikams yra sunku prisitaikyti prie naujos mokyklos tvarkos, bendraamžių ir taisyklių. Veiksmingos priemonės, lengvinančios adaptacijos procesą ir mažinančios įtampą – muzikinės pertraukos, judesio integracija, žaidimai ir kūrybinės užduotys. Pastebėta, kad socializacijos ypatumai muzikos pamokoje skiriasi priklausomai nuo lyties ir asmenybės: mergaitės dažniau aktyviai įsitraukia į meninę veiklą ir greičiau adaptuojasi prie mokyklos sistemos, o berniukai labiau linkę į aktyvias veiklas. Tuo tarpu, drovesniems vaikams būtina emociškai saugi aplinka ir individualus mokytojo paskatinimas, o iniciatyvesni mokiniai reiškiasi drąsiau, nors ir jie muzikuojant gali patirti drovumą. Atliktas tyrimas parodė, kad euritmijos metodas, nors kartais ir sukelia pradinį emocinį diskomfortą, iš esmės reikšmingai prisideda prie socialinių gebėjimų ugdymo – skatina bendradarbiavimą, dėmesio koncentraciją ir muzikines raišką. Nustatyta, kad žaidimo metodas, nepaisant galimų drausmės iššūkių, išlieka itin veiksmingas skatinant natūralų mokinių įsitraukimą ir mokymąsi per patirtį – ypač tada, kai veikla turi aiškią struktūrą ir taisykles, o kūrybinės užduotys papildomai ugdo dėmesio išlaikymą, emocinę raišką ir kūrybiškumą.

LITERATŪRA

- Anderson, W. T. (2012). The Dalcroze Approach to Music Education: Theory and Applications. *General Music Today*, 26(1), 27–33. <https://doi.org/10.1177/1048371311428979>
- Aramavičiūtė, V. (2005). Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda. Monografija. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Asher, S. R. & Paquette, J. A. (2003). Loneliness and peer relations in childhood. *Current Directions in Psychological Science*, 12(3), 75–78.
- Bajoriūnas, Z. (1997). Šeimos edukologija. Vilnius: Mintis.
- Balčytis, E. (2004). Etnomuzika muzikinio ugdymo sistemoje. *Kūrybos erdvės*, (01), 19–27.
- Balčytis, E. (2008). Apie muzikinio ugdymo reikšmę, tikslus, uždavinius ir galimybes mokykloje. *Kūrybos erdvės*, (09), 15–25.
- Balčytis, E. (2009). Dainavimas Lietuvoje: paveldas, tradicijos, dabarties situacijos, problemos ir perspektyvos. *Kūrybos erdvės*, (11), 8-28.
- Barkauskaitė, M. (1993). Bendravimas ir draugystė. Vilnius: Ethos.
- Beegle, A., & Bond, J. (2016). Orff schulwerk. Teaching general music: Approaches, issues, and viewpoints, 25-48.
- Beer, L. E., & Birnbaum, J. C. (2019). *Using music in child and adolescent psychotherapy*. Guilford Publications.
- Bitinas, B. (2013). Rinktiniai edukologiniai raštai. I tomas. Ugdymo filosofija. Ugdymo idėjos ir problemos. Vilnius: Edukologija
- Blasco-Magraner, J. S., Bernabe-Valero, G., Marín-Liébaña, P., & Moret-Tatay, C. (2021). Effects of the educational use of music on 3-to 12-year-old children's emotional development: A systematic review. *International journal of environmental research and public health*, 18(7), 3668.

- Bruner, J. (2006). In Search of Pedagogy Volume I (1st ed.). Taylor and Francis. Retrieved from <https://www.perlego.com/book/1626492/in-search-of-pedagogy-volume-i-the-selected-works-of-jerome-bruner-19571978-pdf> (Original work published 2006)
- Daniels, H. (2002). Vygotsky and pedagogy. Routledge.
- Dumblauskas, V. (1999). Sociologija: mokymo priemonė. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
- Dzenuškaitė, S. (1991). Mokinių nepamokinės veiklos tobulinimas. Vilnius: PMTI.
- Feierabend, J. (2006). *First steps in music*. Chicago, IL: GIA Publications.
- Gaižauskaitė, I. ir Valavičienė, N. (2016). Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu: vadovėlis. Vilnius: Registrų centras.
- Gardner, H. (2020). *A synthesizing mind: A memoir from the creator of multiple intelligences theory*. mit Press.
- Girdzijauskienė R. (2004). Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų emocinių išgyvenimų muzikinės veiklos metu ypatumai. *Pedagogika*, (72), 38–43.
- Gordon, E. E. (2011). Roots of music learning theory and audiation.
- Green, L. (2017). *How popular musicians learn: A way ahead for music education*. Routledge.
- Gučas, A. (1990). Vaiko ir paauglio psichologija (2-asis patais. ir papild. leid.). Kaunas: Šviesa.
- Hewitt, D. (2018). Constructing informal experiences in the elementary general music classroom. *Music Educators Journal*, 104(3), 46–53.
- Houlahan, M., & Tacka, P. (2015). *Kodály today: A cognitive approach to elementary music education*. Oxford University Press.
- Idėjų žodynas. (2001). Vilnius: Alma littera.
- Jareckaitė, S., & Rimkutė-Jankuvienė, S. (2010). Šiuolaikinio muzikinio ugdymo sistemos: mokomoji knyga.
- Jarovaitienė, R. (2002). Žaidimo teoriniai pagrindai nepriklausomoje Lietuvoje 1918–1940 metais. *Pedagogika*, 62, 134–140.

- Jovaiša, L. (2001). *Edukologijos pradmenys: studijų knyga (4–asis patais. ir papild. leid.)*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Juodaitytė A. (2003). *Vaikystės fenomenas: socialinis–edukacinis aspektas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Juodaitytė, A. (2002). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje: vadovėlis pedagogikos specialybių studentams*. Vilnius: Petro ofsetas.
- Juodraitis, A. (1999). *Asmenybės psichologinės adaptacijos prielaidos*. Šiauliai: Šiaulių univ. 1–kla.
- Jusienė, R., Būdienė, V., Gintilienė, G., Girdzijauskienė, S., Stonkuvienė, I., Žėkaitė, J., Adomaitytė–Subačienė, I., Baukienė, E., Breidokienė, R., Buzaitytė–Kašalynienė, J., Dragūnevičius, K., Grabauskienė, V., Praninskienė, R., Schoroškienė, V., Speičytė–Ruschhoff, E. ir Urbonas, V. (2021). *Nuotolinis vaikų ugdymas pandemijos dėl COVID–19 metu: grėsmės ir galimybės ekosisteminio požiūriu*. Vilniaus universiteto leidykla.
- Katinienė, A. (1988). *Muzikinis pirmaklasių ugdymas (2–asis patais. leid.)*. Kaunas: Šviesa.
- Kavaliauskaitė N. (2001). *Dainavimo pratybų aktualijos. Pradinis ugdymas: straipsnių rinkinys, skirtas ikimokykliniam ir pradiniam ugdymui*, 2, 20–23.
- Kievišas, J. (1997). *Vaiko muzikinė raida. Monografija*. Šiauliai: Šiaulių univ.
- Kievišas, J. ir Gaučaitė, R. (2000). *Vaiko veikla meninio ugdymo procese*. Šiauliai: Šiaulių univ. 1–kla.
- Kvieskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė. Monografija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
- Lietuvos Respublikos švietimo ministerija. (2023). *Muzikos bendroji programa. Priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų. (41 priedas)* <https://www.emokykla.lt/bendrosios-programos/pradinis-ugdymas/41?st=1>
- Mankel, K., & Bidelman, G. M. (2018). Inherent auditory skills rather than formal music training shape the neural encoding of speech. *Proceedings of the National Academy of*

- Sciences, 115(51), 13129-13134.
- Markauskienė, I. (2003). Vaiko ankstyvasis muzikinis ugdymas. *Žvirblių takas*, 2.
- Newman, B. M. & Newman, P. R. (2012). *Development Through Life: A Psychosocial Approach*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Olino, T. M., Durbin, C. E., Klein, D. N., Hayden, E. P., & Dyson, M. W. (2013). Gender differences in young children's temperament traits: comparisons across observational and parent-report methods. *Journal of personality*, 81(2), 119–129. <https://doi.org/10.1111/jopy.12000>
- Piaget, J. (2011). *Vaiko pasaulėvoka*. Vilnius: Žara.
- Pikūnas J., Palujanskienė, A. (2001). *Asmenybės vystymasis*. Kaunas: Pasaulio Lietuvių kultūros mokslo ir švietimo centras.
- Piličiauskaitė L. J. (2021) *Auklėjimo ir mokymo sinergija Emocinio imitavimo metodo taikymo kontekste: pedagogo praktinės patirties aspektas*. Vilnius: Leidyba tau.
- Pinkevičienė, R. (Red.). (2012). *Neformaliojo ugdymo aktualijos. Švietimo problemos analizė*, 20(84).
- Rajeckas, V. (2004). *Pedagogikos pagrindai: studijų knyga*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
- Rakickienė, L., & Girdzijauskienė, S. (2014). Pradinio mokyklinio amžiaus vaikų vykdomųjų funkcijų ir akademinų pasiekimų sąsajos. *Psichologija*, 50, 63-78.
- Ralienė, L. ir Ragauskienė, R. (2001). *Didaktinis žaidimas pamokose. Pradinis ugdymas: straipsnių rinkinys, skirtas ikimokykliniam ir pradiniam ugdymui*, 2, 62–64.
- Rinkevičius, Z. (2005). *Muzikos pedagogika*.
- Rinkevičius, Z. ir Rinkevičienė, R. (2006). *Žmogaus ugdymas muzika. Monografija*. Klaipėda: Jokužio S. leidykla–spaustuvė.
- Rinkevičius, Z., & Vitkauskas, R. (2020). *Muzikinis ugdymas–dvasinių vertybių sklaidos veiksnys*. VDU leidybos centras.

- Rubin, K. H., Bukowski, W. M., & Laursen, B. (Eds.). (2011). Handbook of peer interactions, relationships, and groups. Guilford Press.
- Ruškus, J., Stanišauskienė, V. ir Žvirdauskas, D. (2009). Neformalusis švietimas Lietuvoje: faktai, interesai, vertinimai : mokslo studija. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.
- Salisch, M. V. (2001). Children's emotional development: Challenges in their relationships to parents, peers, and friends. *International Journal of Behavioral Development*, 25(4), 310–319.
- Skubic, D., Gaberc, B., & Jerman, J. (2021). Supportive development of phonological awareness through musical activities according to Edgar Willems. *Sage Open*, 11(2), 21582440211021832.
- Strimaitienė, V. (2007). Tėvų palaikymas vaiko mokymosi kelyje. Vilnius.
- Suslavičius, A. (1995). Socialinė psichologija: vadovėlis aukštesniųjų klasių mokiniams. Kaunas: Šviesa.
- Van der Merwe, L., & Habron, J. (2020). Exploring lived experiences of spirituality amongst five Dalcroze teachers. *Psychology of Music*, 48(2), 163-181.
- Velička, E. (1995). Garsų ir tylos paslaptys: muzika I–IV klasėje : knyga mokytojui. Kaunas: Šviesa.
- Viluckienė (2011). Judėjimo negalią turinčių asmenų fenomenologinė gyvenamojo pasaulio analizė: daktaro disertacija : socialiniai mokslai, sociologija (05 S). Vilniaus universitetas.
- Žemaitienė, N. ir Zaborskis, A. (2004). Moksleivių įvardijamos savižudiškų polinkių priežastys. *Psichologija*, 29, 115–130.
- Žukauskienė, R. (2012). Raidos psichologija: integruotas požiūris (Papildyta ir atnaujinta laida.). ©2012: Margi raštai.
- Žydzūnaitė, V. ir Sabaliauskas, S. (2017). Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai: vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams. Vilnius: Vaga.

PRIEDAI

Informantams buvo užduoti šie klausimai:

1. Koks jūsų amžius?
2. Kokia jūsų lytis?
3. Kiek metų dirbate su pradinėmis klasėmis?
4. Ar pastebite, kad pirmokams pradėjus lankyti mokyklą, kyla sunkumų prisitaikant prie naujos aplinkos? Kokius esminius sunkumus galėtumėte įvardinti?
5. Kokie pedagoginiai sprendimai, iš jūsų patirties, labiausiai gelbsti vaikams adaptuotis prie naujos tvarkos pirmoje klasėje?
6. Ar pastebite skirtumų tarp berniukų ir mergaičių elgesio muzikos pamokose? Kaip, jūsų nuomone, skirtingos veiklos ar metodai veikia jų įsitraukimą ir bendravimą?
7. Ar muzikos pamokose naudojate euritmijos principus (pvz.: kūno judesius, ritmo pajautos per šokį)? Kaip, jūsų nuomone, euritmijos užduotys veikia vaikų socializacijos procesą?
8. Ar pastebite, kad dainavimas skirtingai veikia drovesnius ir aktyvesnius mokinius? Kaip tai atsiskleidžia pamokose?
9. Ar savo pamokose naudojate žaidimo formatą? Kaip vaikai reaguoja? Ar kyla sunkumų dėl klasės drausmės?
10. Ar savo pamokose skiriate dėmesio mokinių kūrybiškumui (pvz., improvizacijai, muzikos kūrimui, savitam atlikimui)? Jei taip, kokie elgesio požymiai išryškėja vaikų saviraiškoje kūrybinių užduočių metu?
11. Ar galėtumėte pateikti pavyzdį, kai tam tikras metodas padėjo vaikams geriau įsitraukti į grupę?